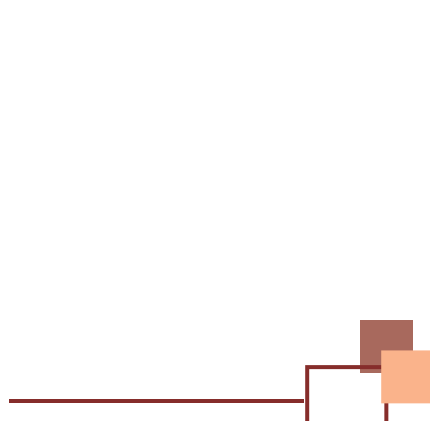


ԻՆՉ ԳԻՏԵՆՔ ՄԵՆՔ ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

2004թ. համազգային հարցում՝ Հայաստանում

Երևան - 2005



ՀՏԳ- 341.231.14
ԳՄԴ- 67.91
Ի 610

Ի 610 Ինչ գիտենք մենք մարդու իրավունքների մասին: 2004թ. համազգային հարցում՝ Հայաստանում: - Եր.: Անտարես, 2005: - 92 էջ:

Սույն հրատարակության մեջ զետեղված է 2004թ. հոկտեմբերին «Հայաստանում մարդու իրավունքների խթանման և մարդու իրավունքների պաշտպանի կառույցի մասին հանրային իրազեկության բարձրացման ծրագրի» շրջանակներում Հայաստանում անցկացված համազգային հարցման արդյունքների զեկույցը: Հարցումը մշակվել և իրականացվել է Հայաստանի ամերիկյան համալսարանի «Թուրփանջյան» հասարակական հետազոտությունների կենտրոնի կողմից: Հարցման արդյունքների հիման վրա վերոհիշյալ կենտրոնը պատրաստել է զեկույց:

Հրատարակությունն իրականացվել է «Հայաստանում մարդու իրավունքների խթանման և մարդու իրավունքների պաշտպանի կառույցի մասին հանրային իրազեկության բարձրացման ծրագրի» օժանդակությամբ, որը համատեղ իրականացնում են Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովը և Միավորված ազգերի կազմակերպության Չարգացման ծրագիրը: Ծրագիրը ֆինանսավորվում է Նիդեռլանդների զարգացման համագործակցության նախարարի կողմից:

Ի $\frac{1207000000}{0130(01)-2005}$ 2005

ISBN 99941-32-93-8

Հայաստանի ամերիկյան համալսարանի
«Թուրփանջյան» հասարակական հետա-
զոտությունների կենտրոնի տնօրեն,
գիտությունների դոկտոր
Լուսիգ Հ. Դանիելյան

Հայաստանի ամերիկյան համալսարանի
«Թուրփանջյան» հասարակական հետա-
զոտությունների կենտրոնի
ավագ գիտաշխատողներ
Նարինե Հակոբյան (մագիստրոս)
Անի Դավաթյան (մագիստրոս)

Արմեն Հայկյանց

Ծրագրի ազգային տնօրեն

Քրիստինա Հենչեն

ՄԱԶԾ մարդու իրավունքների ծրագրերի
ղեկավար

Թերեզա Խորոզյան

Ծրագրի համակարգող

ԳՄԴ- 67.91

© Միավորված ազգերի կազմակերպության Չարգացման ծրագիր
Երևան, Հայաստան, 2005թ.

ՔՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ներածություն	4
Ամփոփում	6
Մեթոդաբանություն	7
Հիմնական արդյունքները	8
Տեղեկատվության աղբյուրները մարդու իրավունքների մասին	8
Ի՞նչ անել մարդու իրավունքների խախտման դեպքերում	10
Մարդու իրավունքների գիտելիքի մակարդակը	11
Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագիր	12
Մարդու իրավունքների ըմբռնումը	12
Վերաբերմունքը Հայաստանում մարդու իրավունքներին	13
Մարդու իրավունքների հետ կապված ամենակարևոր խնդիրը	14
Մարդու իրավունքների պաշտպանության կառույցները	14
Ազգային արժեքները	15
Գենդերը և մարդու իրավունքները	16
Հայաստանում մարդու իրավունքների ընդհանուր պաշտպանությունը	16
Հայաստանում մարդու որոշակի իրավունքների պաշտպանությունը	17
Հայաստանում մարդու իրավունքների խախտումները	19
Մարդկանց թրաֆիկինգ	20
Հիմնական արդյունքների ամփոփում	20
Տեղեկատվության աղբյուրները	20
Գիտելիքի մակարդակը	21
Վերաբերմունքը Հայաստանում մարդու իրավունքներին	21
Իրավունքների խախտումը	22
Աղյուսակներ	23
Հավելված Ա. Խնդիրներ, որոնց կապակցությամբ կարելի է դիմել Հայաստանի մարդու իրավունքների պաշտպանին	44
Հավելված Բ. Խնդիրներ, որոնց դեպքում չպետք է դիմել Հայաստանի մարդու իրավունքների պաշտպանին	46

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

ՄԱԿ-ը շարունակում է մարդու իրավունքների պաշտպանությունը դասել առաջնահերթ խնդիրների շարքը: Ընդունված ճշմարտություն է, որ մարդու իրավունքների լիարժեք իրականացումը խաղաղության, անվտանգության, տնտեսական զարգացման և սոցիալական արդարության կարևոր նախապայման է: Հաշվի առնելով այդ հանգամանքը՝ ՄԱԿ-ը, 1990-ական թվականներից սկսած, իր տարբեր ծրագրերի և աշխատանքների շրջանակներում անդրադառնում է մարդու իրավունքների խնդիրներին: ՄԱԿ-ի կողմից որդեգրված մոտեցումը՝ հիմնված իրավունքի վրա, համարվում է լավագույն միջոցը՝ «իրավագործելու մարդկանց, որպեսզի պաշտպանեն իրենց շահերը, կանխելու խտրականությունը և հասարակության որոշ շերտերի սոցիալական օտարումը, լուծելու պատասխանատվության պակասի խնդիրը, որը մեծապես խոչընդոտում է զարգացման գործընթացը»¹: ՄԱԿ-ի հայաստանյան գրասենյակն իր 2005-2009թթ. Ջարգացման աջակցության ծրագրի շրջանակներում, որը 2004 թ. նոյեմբերին ստորագրվել է Հայաստանի Հանրապետության կառավարության կողմից, վերստին ընդգծում է իր պատրաստակամությունը իրագործելու Հայաստանում ծրագրեր, որոնք կաջակցեն Հայաստանի կառավարությանը՝ որպես պարտավորություններ ստանձնած հիմնական կառույցի, ինչպես նաև պաշտպանելու և խթանելու Հայաստանի քաղաքացիների իրավունքները: Միավորված ազգերի կազմակերպության Ջարգացման ծրագրի հայաստանյան գրասենյակը մարդու իրավունքների ոլորտում իրականացնում է հինգ նոր ծրագրեր, որոնցից մեկը 2005 թվականին մեկնարկած «Հայաստանում մարդու իրավունքների խթանման և մարդու իրավունքների պաշտպանի կառույցի մասին հանրային իրազեկության բարձրացման ծրագիրն» է: Այն իրականացվում է Հայաս-

տանի Հանրապետության Ազգային ժողովի հետ համատեղ² և միտված է մարդու իրավունքների պաշտպանության ապահովմանը՝ բարձրացնելով հանրության իրազեկությունը մարդու իրավունքների հետ կապված հիմնախնդիրների, ինչպես նաև մարդու իրավունքների պաշտպանի նորաստեղծ ինստիտուտի վերաբերյալ: Այս տեսանկյունից սկզբունքային է այն ըմբռնումը, որ մարդու իրավունքների իմացությամբ կարելի է կրճատել մարդու իրավունքների խախտումների թիվը, և հանրության իրազեկության բարձրացումը կարող է զգալիորեն նպաստել Հայաստանում կայուն ժողովրդավարություն կառուցելու գործընթացին:

«Հայաստանում մարդու իրավունքների խթանման և մարդու իրավունքների պաշտպանի կառույցի մասին հանրային իրազեկության բարձրացման ծրագրի» նպատակներից է իրականացնել մարդու իրավունքներին առնչվող մի շարք հիմնախնդիրների վերաբերյալ հանրային իրազեկության քարոզարշավ՝ օգտագործելով զանգվածային լրատվամիջոցները, ոչ ֆորմալ կրթության հնարավորությունները, գոյություն ունեցող հաստատությունները և ոչ կառավարական ցանցերը: Նման քարոզարշավի շնորհիվ հանրության և մասնագետների համար ավելի մատչելի և հասկանալի կդառնան մարդու իրավունքների միջազգային չափանիշները և պաշտպանության տեղական, ազգային և միջազգային մեխանիզմները: Կկիրառվեն ոչ ֆորմալ կրթության մոտեցումներ, կներգրավվեն գոյություն ունեցող հաստատությունները և ոչ կառավարական ցանցերը: Ինչպես և նախատեսված է ծրագրով, քարոզարշավ պետք է ծավալվի հասարակական կարծիքի հարցման արդյունքների հիման վրա, որոնց միջոցով հնարավոր կլինի պարզել, թե ինչ մակարդակի վրա են երկրում մարդու իրավունքների գիտելիքները:

1. Մարդու իրավունքների հարցերի գերագույն հանձնակալարի բացման խոսքը «ՄԱԿ-ի բարեփոխումների գործընթացում մարդու իրավունքների վրա հենված մոտեցման ներդրումը» միջգերատեսչական երկրորդ աշխատանքային հանդիպման ընթացքում՝ կայացած ԱՄՆ-ում 2003թ. մայիսին:

2. «Հայաստանում մարդու իրավունքների խթանման և մարդու իրավունքների պաշտպանի կառույցի մասին հանրային իրազեկության բարձրացման ծրագիրը» ֆինանսավորվում է Նիդեռլանդների զարգացման համագործակցության նախարարի կողմից:

Հասարակական կարծիքի հարցումը նախապատրաստվել է անցկացվել է 2004թ. աշնանը Հայաստանի ամերիկյան համալսարանի «Թուրփանջյան» հասարակական հետազոտությունների կենտրոնի կողմից: Հայաստանում այս աննախադեպ հարցման նպատակն էր գնահատել, թե հանրությունը որքանով է ընկալում մարդու իրավունքները, ինչ մակարդակի վրա են հանրության գիտելիքները մարդու իրավունքների վերաբերյալ, ինչպես նաև պարզել հայ հասարակության ըմբռնումները, մոտեցումները և վարքագիծը մարդու իրավունքների պաշտպանության և խթանման հարցերի առնչությամբ: Հետազոտությունն անցկացվել է ՄԱԶԾ-ի երկու այլ՝ «Թրաֆիկինգի դեմ պայքարի ծրագիր. օժանդակություն հզորությունների զարգացմանը և աջակցություն տուժածներին»³ և «Գենդերը և քաղաքականությունը»⁴ ծրագրերի ֆինանսական օժանդակությամբ:

«Թուրփանջյան» հասարակական հետազոտությունների կենտրոնը պատրաստել է գեկույց, որում ամփոփված են նշված հետազոտության արդյունքները՝ ըստ հետևյալ հիմնական բաժինների. 1) մարդու իրավունքների վերաբերյալ տեղեկատվության աղբյուրները, 2) մարդու իրավունքների վերաբերյալ գիտելիքների մակարդակը, 3) մոտեցումները մարդու իրավունքների հիմնախնդիրներին:

Առաջին բաժնում հարցման արդյունքները բացահայտում են այն հիմնական աղբյուրները, որոնցից Հայաստանի հասարակությունը տեղեկատվություն է ստանում մարդու իրավունքների մասին: Մարդու իրավունքների և դրանց հիմնական առանձնահատկությունների ընկալման, ինչպես նաև Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրի և Հայաստանի Հանրապետությունում մարդու իրավունքների պաշտպանի դերի և

գործառնությունների մասին տեղեկացվածության գնահատականները գետեղված են երկրորդ բաժնում: Չեկույցի վերջին բաժնում ներկայացվում են հայաստանյան հանրության մոտեցումներն այնպիսի հարցերում, ինչպիսիք են պետական կառույցների կողմից մարդու իրավունքների պաշտպանությանը նպաստելը, մարդու իրավունքների հետ կապված լրջագույն հիմնախնդիրները Հայաստանում, մարդու իրավունքների պաշտպանության ընթացիկ վիճակը, հաճախակի խախտվող մարդու իրավունքների ցանկը և գենդերային խտրականությունը: Այս բաժնում նաև ներկայացված են հարցվողների պատասխաններն այն հարցին, թե որոնք են Հայաստանի քաղաքացիների համար ամենակարևոր ազգային արժեքները: Հարցման արդյունքների լրացուցիչ մանրամասներ կարելի է քաղել սույն հրատարակությանը կցված 32 աղյուսակներից և երկու հավելվածներից:

Հարցման արդյունքները կարևոր տեղեկություններ են մատուցում ՄԱԶԾ-ի հայաստանյան գրասենյակին, որոնք կարող են նպաստել ուսուցման և իրազեկության բարձրացման միջոցառումների մշակմանը և իրականացմանը մարդու իրավունքների ոլորտում: Մենք այն համոզման ենք, որ Հայաստանի պատմության մեջ այս աննախադեպ համազգային հարցման արդյունքները օգտակար կլինեն նաև Հայաստանում մարդու իրավունքների ոլորտում կրթության ծրագրեր իրականացնող կազմակերպություններին, քաղաքականություն մշակողներին և ակադեմիական հաստատություններին: Հենց այդ նկատառումով էլ սույն հրատարակությամբ ընթերցողների լայն շրջաններին են ներկայացվում հարցման հիմնական արդյունքները:

3.«Թրաֆիկինգի դեմ պայքարի ծրագիր. օժանդակություն կարողությունների ստեղծմանը և աջակցություն փոժողներին» ծրագիրն իրականացվում է Հայաստանի Հանրապետության արտաքին գործերի նախարարության հետ համատեղ: Այս ծրագիրը ֆինանսավորվում է Նիդեռլանդների զարգացման համագործակցության նախարարի և Նորվեգիայի կառավարության կողմից:
4.«Գենդերը և քաղաքականությունը Հարավային Կովկասում» ծրագիրն իրականացվում է աշխարհի և սոցիալական հարցերի նախարարության հետ համատեղ. Եվրոպայի միջազգային զարգացման գործակալության և ՄԱԶԾ-ի Հայաստանի գրասենյակի ֆինանսավորմամբ:

ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Հայաստանում ՄԱԿ-ի Չարգացման ծրագիրը և Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովը նախաձեռնել են նոր ծրագիր մարդու իրավունքների ոլորտում: Այն կոչվում է «Հայաստանում մարդու իրավունքների խթանման և մարդու իրավունքների պաշտպանի ինստիտուտի վերաբերյալ հանրային իրազեկության բարձրացման ծրագիր» և նպատակ ունի նպաստել ժողովրդավարության ամրապնդմանը Հայաստանում, խթանել մարդու իրավունքները՝ ապահովելով հանրային իրազեկությունը մարդու իրավունքների հիմնական հարցերի, այդ թվում նաև մարդու իրավունքների պաշտպանի նորաստեղծ հաստատության վերաբերյալ: Պայմանագիր է կնքվել Հայաստանի ամերիկյան համալսարանի «Թուրփանջյան» հասարակական հետազոտությունների կենտրոնի (ԹՀՀԿ) հետ՝ հանրային իրազեկման քարոզարշավի մշակման համար տեղեկատվություն տրամադրելու նպատակով հասարակական կարծիքի հետազոտություն անցկացնելու համար:

Հայաստանում առաջին անգամ մարդու իրավունքների մասին հանրապետության ամբողջ տարածքում իրականացված այս հարցման նպատակն է պարզել հասարակության՝ մարդու իրավունքների ըմբռնումն ու գիտելիքի մակարդակը և Հայաստանի հասարակության կարծիքը, վարքագիծը և վերաբերմունքը Հայաստանում մարդու իրավունքների պաշտպանության և խթանման առնչությամբ:

Հարցվածների մոտ 40 տոկոսն է միայն որոշ չափով բավարարված Հայաստանում մարդու իրավունքների պաշտպանությամբ, և միայն 30 տոկոսն է բավարարված իր իրավունքների պաշտպանվածության աստիճանով: Գրեթե բոլոր հարցվածները կարծում են, որ Հայաստանում կան մարդու իրավունքների հետ կապված լուրջ խնդիրներ, որոնք դեռևս լուծված չեն, և կառավարությունը պետք է փոխի իր մոտեցումը, այսինքն՝ Հայաստանում մարդու իրավունքները պետք է լինեն լուծման ենթակա խնդիրների ցանկի առաջնային տեղերում: Այն բոլոր կառույցները, ո-

րոնք թվարկված էին առանձին հարցում, մարդու իրավունքների պաշտպանության տեսանկյունից նույնիսկ բավարար գնահատական չեն ստացել: Ազգային ժողովը, դատարանը, կառավարությունը և ոստիկանությունն ստացել են ամենացածր գնահատականները: Ընդհանուր առմամբ հարցվածները տվել են պատասխաններ, որոնք ցույց են տալիս վառ արտահայտված վերաբերմունք:

Տասը հարցվածներից 4-ը նշել են, որ վերջին երկու տարիների ընթացքում խախտվել է իրենց կամ ընտանիքից որևէ մեկի աշխատանքի իրավունքը, 10 հարցվածներից 3-ը նշել են սոցիալական ապահովության իրավունքի խախտման մասին, և 10 հարցվածներից 2-ը նշել են առողջության պահպանման և ազատ ու արդար ընտրություններին մասնակցելու իրավունքների խախտման մասին:

Հետաքրքրության աստիճանը բարձր է. 10 հարցվածներից 7-ը նշել են, որ հետաքրքրված են Հայաստանում մարդու իրավունքների ընդհանուր հարցերով: Հարցվածների 60 տոկոսի համար հեռուստատեսությունն է մարդու իրավունքների մասին տեղեկատվության հիմնական աղբյուրը: Այդուհանդերձ այդ հարցվածների մեծ մասը չի կարողացել նշել հեռուստատեսությամբ վերջին անգամ լսած լուրը: Հարցվածների 40 տոկոսը չի կարողացել նշել, թե որտեղից ձեռք կրերի անհրաժեշտ տեղեկատվությունը իրենց իրավունքների մասին: Հարցվածների գրեթե կեսը նշել է, որ չգիտի, թե ուր դիմի, եթե, իր կարծիքով, խախտվեն կյանքի անձեռնմխելիության կամ ընտրական իրավունքները: Այնուհանդերձ հարցվածների գրեթե 70 տոկոսը կարծում է, որ իրազեկ է մարդու իրավունքներին:

Հարցվածներից քչերն են կարողացել ճիշտ անվանել Հայաստանի մարդու իրավունքների պաշտպանի (օմբուդսմենի) գրասենյակը կամ նշել այն անձի անունը, որը ղեկավարում է այն: Ավելին, այդ հարցվածների մոտ 40 տոկոսը նույնիսկ չի կարողացել նշել մարդու իրավունքների հետ կապված որևէ խնդիր, որը կարող է լուծել օմբուդսմենը: Հարցվածների մոտ 3 տոկոսն է միայն կարողացել նշել Մար-

դու իրավունքների համընդհանուր հռչակագիրը՝ որպես մարդու իրավունքները համատարած բոլորի համար ամրագրող պաշտոնական փաստաթուղթ: Չնայած գրեթե բոլոր հարցվածները կարծում են, որ կան որոշ իրավունքներ, որոնք երբևէ որևէ պատճառով չպետք է սահմանափակվեն կառավարությունների կողմից, հարցվածների գրեթե կեսը համոզված է, որ մարդիկ իրավունքներ ունեն

սակ այն հանգամանքի շնորհիվ, որ կառավարություններն են դրանք տալիս ժողովուրդներին: Հարցվածները դժվարացել են ճիշտ մատնանշել մարդու համընդհանուր ճանաչված իրավունքները: Այսպես, օրինակ, գրեթե բոլոր հարցվածները կարծում էին, որ ապահով ճանապարհներով երթևեկելը մարդու համընդհանուր ճանաչված իրավունք է:

ՄԵԹՈԴԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Հայաստանի 15-ից մինչև 75 տարեկան քաղաքացիների ներկայացուցչական ընտրանքը որոշելու համար ԹՀՀԿ-ն դիմել է ՀՀ վիճակագրական ազգային ծառայությանը՝ հետևյալ պարամետրերի վերաբերյալ գոյություն ունեցող տեղեկատվությունն ստանալու համար. 1) բնակչության թիվը՝ մարզային կտրվածքով, 2) տասը մարզերից յուրաքանչյուրի բնակչության թիվը՝ գյուղական և քաղաքային բնակիչների կտրվածքով և 3) Երևանի բնակչության թիվը՝ ըստ տասներկու համայնքների: Տնային տնտեսություններն ընտրվել են Երևան քաղաքից և տասը մարզերից համամասնորեն՝ արտացոլելով ՀՀ վերջին մարդահամարի տվյալները: Յուրաքանչյուր մարզից հասարակ պատահական ընտրանքի միջոցով ընտրվել են մեկ քաղաք և մեկ գյուղ⁵: ԹՀՀԿ-ն տասը քաղաքներից յուրաքանչյուրի համար ՀՀ Գեոդեզիայի և քարտեզագրության կենտրոնից ձեռք է բերել մանրամասն քարտեզներ⁶: Երևանի դեպքում օգտագործվել է քաղաքի քարտեզը, որում պատկերված են շենքերը՝ ըստ համայնքների: ԹՀՀԿ-ն դիմել է տասը մարզային քաղաքներին և Երևանի տասներկու համայնքներին՝ որոշելու համար բազմաբնակարան շենքերի և սեփական առանձնատների համամասնությունը: Մարզային յուրաքանչյուր քաղաքի և Երևանի յուրաքանչյուր համայնքի համար օգտագործվել են քարտեզներ՝ պարբերական (սիստեմատիկ) պատահական ընտ-

րանքի միջոցով շենքերն ընտրելու համար: Տասը քաղաքներում և Երևանում՝ արդեն տեղում, յուրաքանչյուր բազմաբնակարան շենքից հասարակ պատահական ընտրանքի միջոցով ընտրվել է մեկ տնային տնտեսություն: ԹՀՀԿ-ն դիմել է տասը գյուղերի գյուղապետարաններին՝ տնային տնտեսությունների թիվը որոշելու համար, և տնային տնտեսությունները տեղում ընտրվել են պարբերական (սիստեմատիկ) պատահական ընտրանքի միջոցով: Տնային տնտեսությունների ներսում հարցվածներն ընտրվել են պատահականորեն: Աղյուսակներ 1, 2 և 3-ը ցույց են տալիս անցկացված հարցազրույցների թիվը՝ մարզային կտրվածքով, ինչպես նաև քաղաքային և գյուղական ընտրանքներում ընդգրկված տնային տնտեսությունների թիվը:

ՄԱԿ-ի Չարգացման ծրագիրը ԹՀՀԿ-ին տրամադրել է ծրագրի կողմից պահանջվող տեղեկատվության ցանկ, և ԹՀՀԿ-ն մշակել է չափորոշիչներ ու հատուկ այդ նպատակով կազմված հարցաթերթիկ: Չափորոշիչներ մշակելիս ՄԱԿ-ի Չարգացման ծրագիրը և ԹՀՀԿ-ն փորձել են գտնել մարդու իրավունքների ոլորտում անցկացված համապատասխան հարցումներ, որոնք ունենան վստահելի և ճշգրիտ չափորոշիչներ:

Մի քանի չափորոշիչներ փոխ են առնվել 2001-ին և 2002-ին Լիտվայում մարդու իրավունքների ոլորտում անցկացված երկու հարցումներից, ինչպես նաև 1997-ին Միացյալ

5. Այս ուսումնասիրության ընտրանքային նպատակներից ելնելով՝ 1,000-ից քիչ բնակչություն ունեցող քաղաքները համարվել են գյուղեր:

6. Դրանք ի սկզբանե պարբերաբարվել են ՀՀ 2001-ի մարդահամարի համար:

Նահանգներում մարդու իրավունքների ոլորտում անցկացված հարցումից⁷: Հարցաթերթիկը փորձարկվել է Երևանում և մեկ գյուղում (ոչ ընտրանքից), և արվել են համապատասխան շտկումներ: Ընդհանուր հաշվով հոկտեմբերի 10-ից մինչև հոկտեմբերի 30-ը անց է

կացվել 1005 հարցազրույց⁸: Ըստ անհրաժեշտության՝ որակական տվյալները կողավորվել են, և բոլոր տվյալները մուտքագրվել են SPSS (վիճակագրական փաթեթ հասարակական ուսումնասիրությունների համար) վերլուծության համար:

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ

Այս բաժինն ամփոփում է հարցման արդյունքները և բաղկացած է երեք ենթաբաժիններից. տեղեկատվության աղբյուրները մարդու իրավունքների մասին, գիտելիքի մակարդակը մարդու իրավունքների մասին և վերաբերմունքը մարդու իրավունքների նկատմամբ:

Հարցվածների միջին տարիքը 43 է (տե՛ս Աղյուսակ 30), հարցվածների 37 տոկոսը տղամարդիկ են, 63 տոկոսը՝ կանայք (տե՛ս Աղյուսակ 29, սեռային համամասնությունները

ընդունել են՝ անկախ բնակության վայրից, լինի Երևանում, մարզերում, քաղաքային թե գյուղական բնակավայրերում): Հարցվածների 33 տոկոսը ավարտել է 10-ամյա միջնակարգ դպրոց, 57 տոկոսը հաճախել է կամ ավարտել է համալսարան, քոլեջ/ուսումնարան կամ տեխնիկում (տե՛ս Աղյուսակ 31): Տնային տնտեսությունների 62 տոկոսն ունեցել է զոնե մեկ անդամ, որն աշխատում է ամբողջ կամ կես դրույքով, ներառյալ ինքնագրավածությունը (տե՛ս Աղյուսակ 32):

ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐԸ ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Հարցվածներին բաց հարց է տրվել. «Նշեք մեկ կարևորագույն աղբյուր, որից դուք տեղեկություններ եք ստանում մարդու իրավունքների մասին»: Հարցվածների 20 տոկոսը չի կարողացել նշել մարդու իրավունքների մասին տեղեկատվության որևէ աղբյուր, և այդպիսիների տեսակարար կշիռը գյուղական վայրերում ավելի մեծ է եղել (24 տոկոս), քան քաղաքային բնակիչների շրջանում (18 տոկոս): Հարցվածների 64 տոկոսը նշել է, որ տեղեկատվություն է ստանում հեռուստատեսությունից (տե՛ս Աղյուսակ 5 և

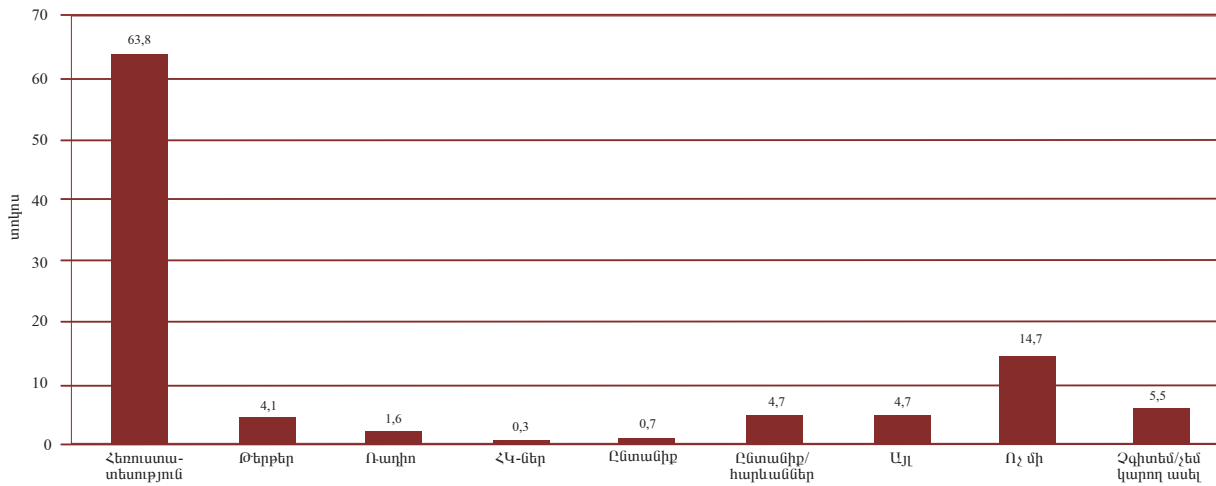
գծապատկեր Ա): Միայն երեք հարցվածներ են նշել հասարակական կազմակերպություններ (ՀԿ): Հեռուստատեսությունից տեղեկատվություն ստացող քաղաքային (64 տոկոս) և գյուղական բնակիչների (63 տոկոս, տե՛ս Աղյուսակ 6) տեսակարար կշիռը գրեթե նույնն է եղել: Շատ քիչ հարցվածներ են նշել թերթերը (4 տոկոս) կամ ռադիոն (2 տոկոս)՝ որպես մարդու իրավունքների մասին տեղեկատվության աղբյուր, ընդ որում ավելի շատ Երևանի, քան Երևանից դուրս ապրող բնակիչներ են նշել, որ տեղեկատվությունն ստանում են թերթերից:

7. Տե՛ս Շուկայի և կարծիքի հետազոտության կենտրոն «Վիճակագրություն» ՄՊԸ (2002). «Մարդու իրավունքները Լիբիայում, 2002 թվական: Բնակչության ներկայացուցչական հարցում»: Վիճակագրություն (Լիբիա), ՄԱԶԾ-ի Մարդու իրավունքների գործողությունների պլանի ծրագիր: Շուկայի և կարծիքի հետազոտության կենտրոն «Վիճակագրություն» ՄՊԸ (2001). «Մարդու իրավունքները Լիբիայում, 2001 թվական: Բնակչության ներկայացուցչական հարցում»: Վիճակագրություն (Լիբիա), ՄԱԶԾ-ի Մարդու իրավունքների գործողությունների պլանի ծրագիր:

Փրփեր Գ., Հարթ հետազոտությունների կենտրոն (1997). «Մեծահասակների վերջնական հարցման փուլայինները»: Մեկտեմբեր 14, 2004, (<http://www1.umn.edu/humanrts/edumat/adultsur.htm>):

8. 76 տարեկան մի կին, որը մենակ է ապրում, ընդգրկվել է ընկերակազմի մեջ. թեև նախատեսված ամենաբարձր տարիքը 75 տարեկանն էր: Մերժման փուլում 14.8 է:

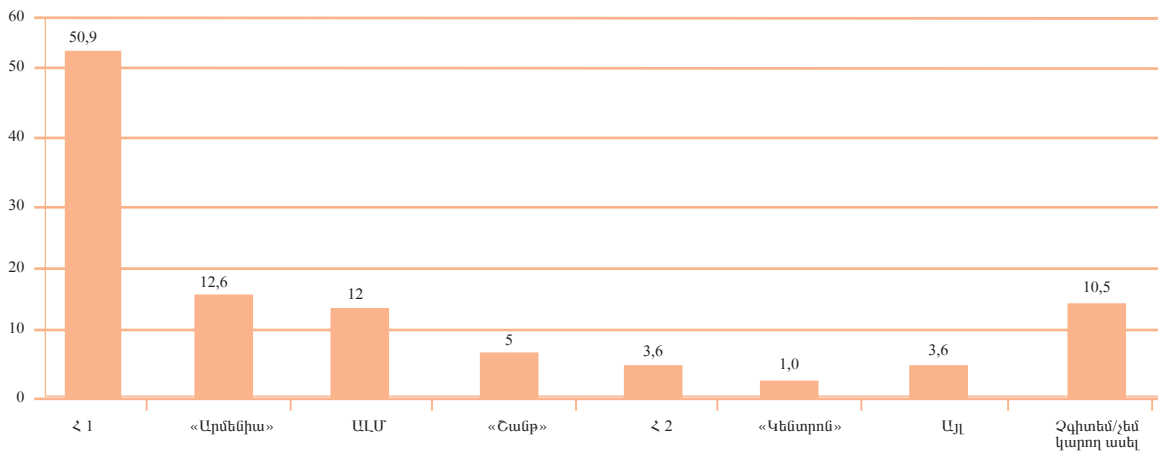
Գծապատկեր Ա. Մարդու իրավունքների մասին տեղեկատվության հիմնական աղբյուրը



Այն հարցվածները, ովքեր նշել են, որ մարդու իրավունքների մասին տեղեկատվություն ստանում են հեռուստատեսությունից, ավելի հաճախ նշել են ՀՀ հանրային հեռուստատալիքը՝ Հ1-ը (51 տոկոս, տես Աղյուսակ 7 և Գծապատկեր Բ): Երևանի և մարզերի բնակիչների պատասխանները համեմատելիս

պարզվել է, որ Հ1-ը դիտող բնակիչները մարզերում գրեթե երկու անգամ ավելի շատ են (39 տոկոս), քան Երևանում (21 տոկոս): Մարդու իրավունքների մասին լուրեր ստանալու համար ԱԼՄ-ն գրեթե երկու անգամ ավելի շատ են դիտում գյուղական (11 տոկոս), քան քաղաքային բնակիչները (6 տոկոս):

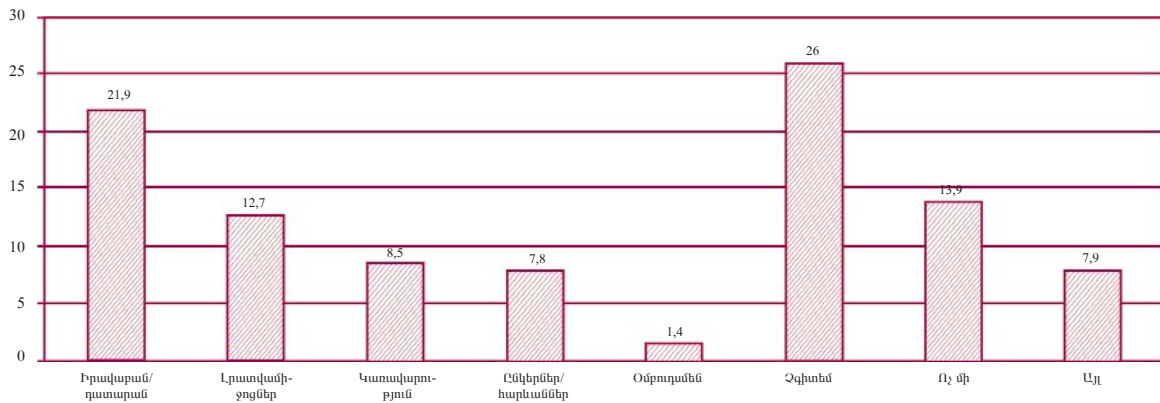
Գծապատկեր Բ. Մարդու իրավունքների մասին տեղեկատվություն մատուցող հեռուստալիքները



Տեղեկատվության աղբյուրի մասին պատասխանների ճշգրտությունն ստուգելու համար լրացուցիչ հարց է տրվել նշված հեռուստալիքով վերջին անգամ լսած լուրի մասին: Այն հարցվածների 67 տոկոսը, ովքեր նշել են, որ մարդու իրավունքների մասին լուրերն ստանում են հեռուստատեսությունից, չի

կարողացել նշել հեռուստատեսությամբ վերջին անգամ լսած լուրը: Այս արդյունքը ցույց է տալիս, որ հարցվածները հազիվ թե հեռուստատեսությունից մարդու իրավունքների մասին տեղեկատվություն են ստանում այն ծավալով ու հաճախականությամբ, որ նշում են:

Գծապատկեր Գ. Մարդու իրավունքների մասին տեղեկատվության աղբյուրները



Առանձին հարց է տրվել այն մասին, թե եթե տեղեկատվություն անհրաժեշտ լինի իրենց իրավունքների մասին, ապա որտեղից ձեռք կբերեն այն (տե՛ս Աղյուսակ 8 և Գծապատկեր Գ): Հարցվածների 26 տոկոսը պատասխանել է, որ չգիտի, թե որտեղից ձեռք բերի այն, իսկ 14 տոկոսը պատասխանել է՝ ոչ մի տեղից: 22 տոկոսը նշել է, որ տվյալ տեղեկատվությունը ձեռք կբերի իրավաբանից կամ դատարանից, 13 տոկոսը՝ զանգվածային

լրատվամիջոցներից, 8 տոկոսը՝ ընկերներից և բարեկամներից, և 9 տոկոսը՝ պետական պաշտոնյաներից: Շատ ավելի Երևանի բնակիչներ (29 տոկոս), քան մարզերի բնակիչներ են (18 տոկոս) նշել, որ կղիմեն իրավաբանի կամ դատարան մասն տեղեկատվության համար, մինչդեռ ավելի շատ մարզերի բնակիչներ (12 տոկոս), քան Երևանի բնակիչներ են (2 տոկոս) նշել, որ կղիմեն պետական կառույցներ (տե՛ս Աղյուսակ 9):

Ի՞նչ անել մարդու իրավունքների խախտման դեպքերում

Երեք առանձին բաց հարցերի շարք է տրվել այն մասին, թե ուր կղիմի հարցվածը, եթե խախտվի իր կամ իր ընտանիքից որևէ մեկի անձնական կյանքի անձեռնմխելիության իրավունքը, կառավարությունից տեղեկատվություն ստանալու իրավունքը և ընտրությունների ժամանակ քվեարկելու իրավունքը (տե՛ս Աղյուսակներ 10, 11 և 12):

Հարցվածների 45 տոկոսը նշել է, որ ոչ մի տեղ չի դիմի կամ չգիտի, թե ուր դիմել, եթե, իր կարծիքով, խախտվի իր կամ ընտանիքից որևէ մեկի անձնական կյանքի անձեռնմխելիության իրավունքը: 21 տոկոսը նշել է, որ կղիմի դատարան կամ իրավաբանի, 18 տոկոսը՝ ոստիկանություն, և 10 տոկոսը՝ պետական պաշտոնյաներին: Միայն մոտ 3 տոկոսն է նշել, որ կղիմի մարդու իրավունքների պաշտպանին: Ավելի շատ քաղաքային (22 տոկոս), քան գյուղական բնակիչներ են (12 տոկոս) նշել, որ կղիմեն ոստիկանություն:

Նմանապես ավելի շատ քաղաքային (23 տոկոս), քան գյուղական բնակիչներ են (17 տոկոս) նշել, որ կղիմեն իրավաբանի կամ դատարան:

Հարցվածների գրեթե 70 տոկոսը նշել է, որ չգիտի ուր դիմել կամ ոչ մի տեղ չի դիմի, եթե խախտվի կառավարությունից տեղեկատվություն ստանալու իրավունքը: Մոտ 14 տոկոսը նշել է, որ կղիմի պետական պաշտոնյաներին, իսկ 9 տոկոսը նշել է, որ կօգտվի դատարանի կամ իրավաբանի ծառայություններից:

Հարցվածների 45 տոկոսը պատասխանել է, որ չի կարող նշել, թե ուր կղիմի, եթե խախտվեն ընտրական իրավունքները, 23 տոկոսը նշել է, որ կղիմի ընտրական հանձնաժողով, 18 տոկոսը՝ դատարան կամ իրավաբանի, և 10 տոկոսը՝ պետական պաշտոնյաներին: Շատ ավելի քաղաքային (22 տոկոս), քան գյուղական բնակիչներ են (11 տո-

կոս) նշել, որ իրենք կդիմեն իրավաբանի կամ դատարան:

Հարցվածներին խնդրել են գնահատել, թե որքանով են իրենք լավատեղյակ Հայաստանում մարդու իրավունքների իրավիճակին, և 68 տոկոսը նշել է, որ առնվազն «որոշ չափով տեղյակ է» (տե՛ս Աղյուսակ 19): Վիճա-

կագրական տեսանկյունից նշանակալի տարբերություններ գոյություն չունեն քաղաքային և գյուղական բնակիչների, Երևանի և մարզերի բնակիչների, ինչպես նաև տղամարդկանց և կանանց միջև: Չկա նաև համահարաբերակցություն (կոռելացիա) տարիքային տարբերությունների հիման վրա:

Մարդու իրավունքների գիտելիքի մակարդակը

Մարդու իրավունքների գիտելիքի մակարդակը պարզելու համար հարցվածներին տրվել են մի քանի հարցեր: Առաջին հարցերն առնչվում էին Հայաստանի մարդու իրավունքների պաշտպանի գրասենյակին: Հարցվածների 16 տոկոսը կարողացել է ճիշտ նշել տիկին Լարիսա Ալավերդյանի անունը, որը նշանակվել է ղեկավարելու այդ գրասենյակը, և 16 տոկոսը կարողացել է ճիշտ նշել նրա պաշտոնը (տե՛ս Աղյուսակներ 13 և 14, ճիշտ պատասխաններ էին համարվում՝ «օմբուդսմեն» կամ «մարդու իրավունքների պաշտպան»): Այդ հարցերին ճիշտ պատասխաններ տված հարցվածների 95 տոկոսը երկու հարցերին էլ ճիշտ է պատասխանել:

Նշանակալի տարբերություն է նկատվել տղամարդկանց և կանանց կողմից տրված պատասխանների մեջ. տղամարդկանց 26 տոկոսը և կանանց 10 տոկոսն են կարողացել ճիշտ նշել տիկին Ալավերդյանի անունը: Օմբուդսմենի կամ մարդու իրավունքների պաշտպանի պաշտոնը ճիշտ նշողների մեջ տղամարդիկ ավելի մեծ թիվ են կազմում (26 տոկոս), քան կանայք (11 տոկոս): Ավելին, տիկին Ալավերդյանի անունը ճիշտ նշողների շարքում Երևանի հարցվածների տեսակարար կշիռն ավելի մեծ է (23 տոկոս), քան մարզերինը (13 տոկոս), և քաղաքային հարցվածների տեսակարար կշիռն ավելի մեծ է (19 տոկոս), քան գյուղական բնակավայրերինը (10 տոկոս): Նմանապես նրա պաշտոնը ճիշտ նշողների թվում Երևանի հարցվածների տեսակարար կշիռն ավելի մեծ է (23 տոկոս), քան մարզերի հարցվածների (13 տոկոս), և քաղաքային հարցվածների տեսակարար կշիռն ավելի մեծ է (20 տոկոս), քան գյուղական բնակավայրերի (10 տոկոս):

Այն 188 հարցվածներին, ովքեր ճիշտ են

նշել Հայաստանի մարդու իրավունքների պաշտպանի անունը կամ պաշտոնը, խնդրել են նշել այնպիսի խնդրի օրինակ, որի կապակցությամբ քաղաքացիները կարող են դիմել մարդու իրավունքների պաշտպանին, և մեկ այլ խնդրի օրինակ, որի դեպքում չպետք է դիմել մարդու իրավունքների պաշտպանին (պատասխանների ամբողջ ցանկը ներկայացված է Ա և Բ հավելվածներում): Այդ 188 հարցվածների 36 տոկոսը չի կարողացել նշել որևէ խնդիր, որը մարդու իրավունքների պաշտպանը կարող է լուծել: Տրված պատասխաններից շատերը կարելի է համարել այդ հաստատության լիազորություններից դուրս: Պատասխաններն առնչվում են բազմաթիվ խնդիրների և հարցերի, ներառյալ աշխատանքի և սեփականության իրավունքների հարցերը, դատարանի հետ կապված, փախստականների, կառավարության հետ կապված խնդիրները և իշխանության բռնի գավթումը:

Հարցվածների 49 տոկոսը չի կարողացել նշել որևէ խնդիր, որի առնչությամբ չպետք է դիմել մարդու իրավունքների պաշտպանին: Հարցվածների մոտ 25 տոկոսը նշել է ընտանեկան կամ անձնական խնդիրներ, իսկ 6 տոկոսը նշել է, որ որևէ հանցանքի համար մեղավոր ճանաչված անձինք չպետք է դիմեն մարդու իրավունքների պաշտպանին: Պատասխանները ներառում են բացահայտ թյուր պատկերացումներ մարդու իրավունքների պաշտպանի դերի վերաբերյալ, օրինակ՝ նշել են, որ ընտրությունների և ընտրական իրավունքների, աշխատանքի, ոստիկանության, կրոնական աղանդների խնդիրների առնչությամբ, չի կարելի դիմել Մարդու իրավունքների պաշտպանին:

Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագիր

Հարցերի առանձին շարքի օգնությամբ փորձ է արվել պարզել հարցվածների գիտելիքը Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրի մասին: Այդ հարցերից առաջինը ձևակերպված էր այսպես. «Այնքանով, որքանով Գ-ուք տեղյակ եք, ասացեք խնդրեմ, կա՞րդյոք որևէ պաշտոնական փաստաթուղթ, որում ամրագրված են մարդու իրավունքները համատարած բոլորի համար» (տե՛ս Աղյուսակ-

ներ 27ա-27գ): 27 տոկոսը նշել է, որ գիտի մնացած փաստաթղթի գոյության մասին, մինչդեռ 1005 հարցվածներից միայն 27-ն են (3 տոկոս) կարողացել ճիշտ անվանել հռչակագիրը: Հռչակագրի անվանումը ճիշտ չնշած 978 հարցվածների 35 տոկոսը պատասխանել է, որ մինչև հարցազրույցը լսել է այդ փաստաթղթի մասին:

Մարդու իրավունքների ըմբռնումը

Հարցվածներին տրվել է 16 իրավունքներից բաղկացած ցանկ, և նրանք պետք է նշեին, թե դրանցից որոնք են համընդհանուր ճանաչված մարդու իրավունքներ և պետք է ամենուրեք երաշխավորվեն բոլոր մարդկանց համար: Երկու իրավունքներ, որոնք մարդու իրավունքներ չեն, նույնպես ընդգրկվել էին այդ ցանկում, և գիտելիքը պարզելու համար «չգիտեմ» պատասխանն առանձնացվել էր «չեմ հասկանում» պատասխանից (տե՛ս Աղյուսակ 18): Ընդհանուր առմամբ հարցվածները

նշել են, որ ցանկի բոլոր իրավունքները մարդու իրավունքներ են. ամենից քիչ «այո» պատասխան ստացել է կրոնի ազատությունը (70 տոկոս), և ամենից շատ «այո» պատասխան ստացել է երեխաների իրավունքների պաշտպանությունը (98 տոկոս): Հարցվածները սխալ են նշել, որ «սպառողների իրավունքները» (82 տոկոս) և «ապահով ճանապարհներով երթևեկելու իրավունքը» (96 տոկոս) համընդհանուր ճանաչված մարդու իրավունքներ են (տե՛ս Գծապատկեր Գ):

Գծապատկեր Գ. «Այո» պատասխանները հեղինակ հարցին. «Ասացեք խնդրեմ, արդյոք նշած յուրաքանչյուր փարբերակ համընդհանուր ճանաչված մարդու իրավունք է, որը պետք է երաշխավորվի ամենուրեք բոլոր մարդկանց համար»:

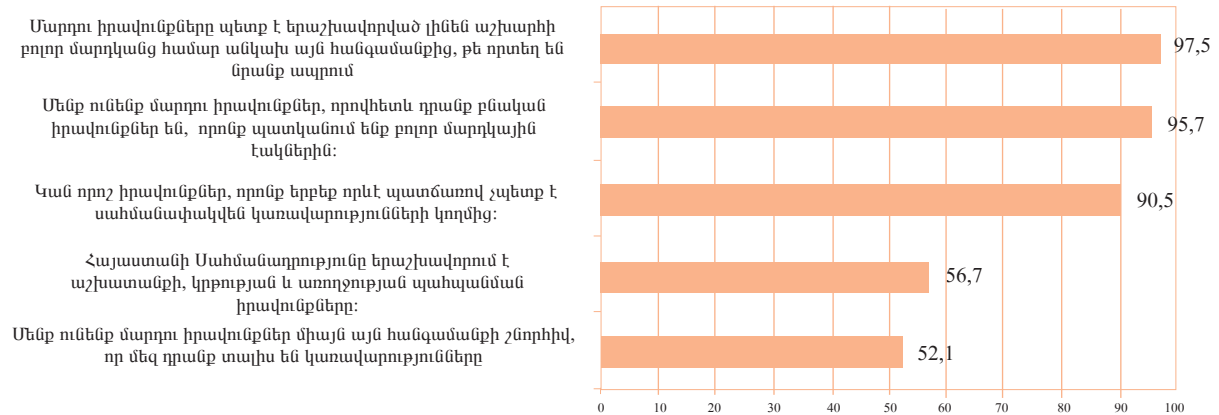


Առանձին հարցերի դեպքում հարցվածները ճիշտ պատասխան են տվել՝ համաձայնելով, որ մարդու իրավունքները պետք է երաշխավորված լինեն աշխարհի բոլոր մարդկանց համար՝ անկախ այն հանգամանքից, թե որտեղ են նրանք ապրում (98 տոկոս), որ կան որոշ իրավունքներ, որոնք երբեք որևէ պատճառով չպետք է սահմանափակվեն կառավարությունների կողմից (91 տոկոս), և մենք ունենք մարդու իրավունքներ, որովհետև դրանք բնական իրավունքներ են և պատկանում են բոլոր մարդկային էակներին (96 տոկոս) (տե՛ս Աղյուսակներ 22բ, 22գ, 22ե և 23, ինչպես նաև Գծապատկեր Ե):

Այնուհանդերձ հարցվածների ավելի քան կեսը (52 տոկոս) համաձայնել է հետևյալ ձևակերպումներին, որոնք չեն համարվում ճիշտ պատասխաններ. «Մենք ունենք մարդու իրավունքներ միայն այն հանգամանքի շնորհիվ, որ դրանք մեզ տալիս են կառավարությունները» (տե՛ս Աղյուսակ 22դ): Հարցվածներ

րի միայն 56 տոկոսն է ճիշտ պատասխան տվել՝ համաձայնելով, որ Հայաստանի Սահմանադրությունը երաշխավորում է աշխատանքի, կրթության և առողջության պահպանման իրավունքները (տե՛ս Աղյուսակ 22գ): Որոշ չափով տղամարդիկ ավելի են հակված ճիշտ պատասխանի, քան կանայք. ավելի մեծ թվով տղամարդիկ չեն համաձայնել, որ մենք ունենք մարդու իրավունքներ սուկ այն հանգամանքի շնորհիվ, որ դրանք մեզ տալիս են կառավարությունները, նույնպես և Երևանի ու քաղաքային բնակիչներն են ավելի ճիշտ պատասխանել, քան մարզերի և գյուղական բնակիչները, չհամաձայնելով այդ ձևակերպմանը: Որոշ չափով կանայք տղամարդկանցից ավելի լավատեղյակ էին, որ Հայաստանի Սահմանադրությունը երաշխավորում է աշխատանքի, կրթության և առողջության պահպանման իրավունքները, ինչպես նաև մարզերի և գյուղական բնակիչները⁹:

Գծապատկեր Ե. «Այո» պատասխանները մարդու իրավունքների գիտելիքն ստուգող հարցերին



Վերաբերմունքը Հայաստանում մարդու իրավունքներին

Հարցվածների 71 տոկոսը նշել է, որ հետաքրքրված է Հայաստանում մարդու իրավունքների ընդհանուր հարցերով. միջին թիվը 2.3 է 1-ից մինչև 4 սանդղակում, որտեղ 1-ը նշանակում է «շատ հետաքրքրված է», իսկ 4-

ը՝ «բոլորովին հետաքրքրված չէ» (տե՛ս Աղյուսակ 4): Վիճակագրական տեսանկյունից որևէ նշանակալի տարբերություն չի բացահայտվել տղամարդկանց և կանանց, քաղաքային և գյուղական, Երևանի և տասը մար-

9. Վիճակագրական տեսանկյունից նշանակալի տարբերություն, օգտագործելով T-թեստը՝ նշանակալիությունը բոլորի համար՝ 0.05 մակարդակից ցածր:

գերի բնակիչների միջև:

Հարցվածների 39 տոկոսը նշել է, որ առնվազն «որոշ չափով բավարարված է» Հայաստանում մարդու իրավունքների պաշտպանությամբ (տե՛ս Աղյուսակ 20): Մոտ 45 տոկոսը նշել է, որ «բնավ բավարարված չէ» Հայաստանում մարդու իրավունքների պաշտպանությամբ: Առկա է թույլ դրական

համահարաբերակցություն (կոռելացիա) տարիքի և այդ բավարարվածության միջև. որոշ չափով տարեց հարցվածներն ավելի են բավարարված¹⁰: Որոշ չափով տղամարդիկ ավելի քիչ են բավարարված, քան կանայք¹¹, և Երևանի հարցվածներն ավելի քիչ են բավարարված, քան մարզերի հարցվածները¹²:

Մարդու իրավունքների հետ կապված ամենակարևոր խնդիրը

Հարցվածներին խնդրել են պատասխանել հետևյալ բաց հարցին. «Ո՞րն է այսօր Հայաստանում մարդու իրավունքների հետ կապված մեկ ամենակարևոր խնդիրը»: Տրված պատասխանները դասակարգվել են հինգ խմբի (տե՛ս Աղյուսակ 15): Հարցվածների 23 տոկոսը չի կարողացել նշել Հայաստանում մարդու իրավունքների հետ կապված որևէ խնդիր: 24 տոկոսը նշել է մարդու որոշակի իրավունքների խախտում, ինչպիսիք են երեխաների իրավունքները, զինձառայողնե-

րի իրավունքները և աշխատանքի իրավունքը: 18 տոկոսը նշել է սոցիալական անարդարությունը կամ տնտեսական խնդիրները, 15 տոկոսը պատասխանել է, որ Հայաստանում մարդու իրավունքները ընդհանուր առմամբ պաշտպանված չեն, 6 տոկոսը պատասխանել է, որ խախտվել է անձնական անձեռնմխելիության իրավունքը, և 5 տոկոսը նշել է օրենքի գերակայության հետ կապված խնդիրներ:

Մարդու իրավունքների պաշտպանության կառույցները

Հարցվածներին խնդրել են 1-ից մինչև 5 սանդղակի օգնությամբ, որտեղ «1»-ը նվազագույն գնահատականն է, իսկ «5»-ը՝ առավելագույն, գնահատել Հայաստանի տարբեր կառույցների աջակցությունը մարդու իրավունքների պաշտպանության գործին: Ոչ մի կառույց 3-ից ավելի բարձր միջին գնահատական չի ստացել: Ամենացածր միջին գնահատականները տրվել են Ազգային ժողովին (2.0), կենտրոնական կառավարությանը (2.1), դատարանին (2.2), ոստիկանությանը (2.3), տեղական ինքնակառավարման մարմիններին (2.5), հասարակական կազմա-

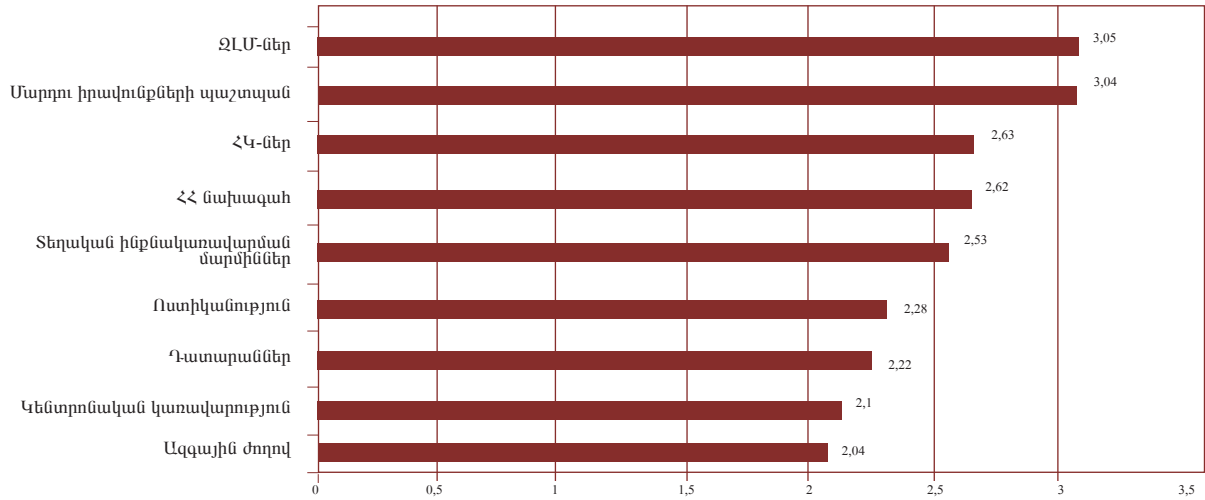
կերպություններին (2.6) և ՀՀ նախագահին (2.6): Կարևոր է նաև նշել, որ մեծ թվով հարցվածներ չեն կարողացել գնահատական տալ մարդու իրավունքների պաշտպանին (36 տոկոս) կամ հասարակական կազմակերպություններին (18 տոկոս): Գնահատական տված հարցվածների մոտ 25 տոկոսը նվազագույն գնահատական է տվել մարդու իրավունքների պաշտպանին, և 36 տոկոսը՝ բավարարից ցածր գնահատական հասարակական կազմակերպություններին (տե՛ս Աղյուսակներ 16ա-17 և Գծապատկեր 2):

10. Պիրսոնի կորելացիոն վերլուծությունը հավասար է 0.128, նշանակալիության 0.000 մակարդակում:

11. Վիճակագրական տեսանկյունից նշանակալի տարբերություն, օգտագործելով T-քիսքը՝ նշանակալիությունը՝ 0.014 մակարդակում:

12. Վիճակագրական տեսանկյունից նշանակալի տարբերություն, օգտագործելով T-քիսքը՝ նշանակալիությունը՝ 0.004 մակարդակում:

Գծապատկեր 2. Հայաստանում մարդու իրավունքների պաշտպանության կառույցների գնահատականները 1-ից մինչև 5 սանդղակում



Չնայած բոլոր կառույցներն ստացել են ցածր գնահատականներ, վիճակագրական տեսանկյունից նշանակալի տարբերություններ կան դատարանին, ոստիկանությանը, Ազգային ժողովին և տեղական ինքնակառավարման մարմիններին քաղաքային և գյուղական բնակիչների կողմից տրված գնահատականների միջև. քաղաքային բնակիչները տվել են ավելի ցածր գնահատականներ¹³: Վիճակագրական տեսանկյունից նշանակալի տարբերություններ կան նաև Երևանի և մարզերի բնակիչների կողմից կառույցներին տրված գնահատականների միջև, բացառությամբ ՀԿ-ների, որոնց Երևանի բնակիչները տվել են ավելի ցածր գնահատական: Վի-

ճակագրական տեսանկյունից թույլ բացասական համահարաբերակցություններ (կոռելացիաներ) կան տարիքի և բոլոր կառույցներին տրված գնահատականների միջև. երիտասարդ հարցվածները տվել են ավելի ցածր գնահատականներ, քան տարեց հարցվածները¹⁴: Վիճակագրական տեսանկյունից նաև նշանակալի տարբերություններ գոյություն ունեն տղամարդկանց և կանանց կողմից բոլոր կառույցներին տրված գնահատականների միջև, բացառությամբ Ազգային ժողովի և տեղական ինքնակառավարման մարմինների, որոնց տղամարդիկ տվել են ավելի ցածր գնահատականներ:

Ազգային արժեքները

Հարցվածներին խնդրել են նշել, թե որոնք են իրենց համար ամենակարևոր ազգային արժեքները: Այս ցուցանիշը փոխառնված է ԱՄՆ-ում 1997-ին անցկացված հարցումից (տե՛ս Աղյուսակներ 21ա և 21բ): Հարցվածների 21 տոկոսը տվել է մշակույթին, արվեստին, լեզվին, ճարտարապետությանն առնչվող պատասխաններ, 15 տոկոսը նշել է հայրենա-

սիրությունը, և 9 տոկոսը նշել է կրոնը: Հարցվածների 20 տոկոսը չի կարողացել պատասխանել այդ հարցին: Նրանք նաև տարբեր «այլ» պատասխաններ են տվել, որոնք ներառում են ամեն ինչ՝ սկսած ստեղծագործական ձիրքից և վերջացրած հայկական հյուրասիրությամբ:

13. Վիճակագրական տեսանկյունից նշանակալի տարբերություն, օգտագործելով T-քետար՝ նշանակալիությունը բոլորի համար՝ 0.05 մակարդակից ցածր:

14. Պիրսոնի կոռելացիոն վերլուծությամբ նշանակալիությունը բոլորի համար՝ 0.01 մակարդակից ցածր:

Գեները և մարդու իրավունքները

Գրեթե նույն թվով հարցվածներ համաձայնել և չեն համաձայնել հետևյալ ձևակերպմանը. «Սեռային դիսկրիմինացիան (խտրականությունը) խնդիր չէ Հայաստանում» (36-ական տոկոս): Բավական մեծ թիվ կազմող հարցվածներ (28 տոկոս) չեն կարողացել պատասխանել այդ հարցին (տե՛ս Աղյուսակ 22ա և Գծապատկեր Է): Ուշագրավ է, որ այդ հարցին ամենից շատ չեն կարողացել պատասխանել քաղաքային բնակավայրերում ապրող կանայք: Գյուղական բնակավայրերում այդ հարցին չեն կարողացել պատասխանել նույն թվով տղամարդիկ և կանայք (31 տոկոս), մինչդեռ քաղաքային բնա-

կավայրերում այդ հարցին չի կարողացել պատասխանել տղամարդկանց 21 տոկոսը, կանանց՝ 30 տոկոսը: Վիճակագրական տեսանկյունից նշանակալի տարբերություններ չեն հայտնաբերվել տղամարդկանց և կանանց, Երևանում ու մարզերում ապրող բնակիչների և գյուղական ու քաղաքային բնակիչների միջև:

Սակայն թույլ բացասական համահարաբերակցություն (կոռելացիա) գոյություն ունի տարիքի դեպքում. ավելի շատ երիտասարդ հարցվածներ, քան տարեցներ, համաձայն չեն այն մտքին, որ խտրականությունն՝ ըստ սեռի, խնդիր չէ Հայաստանում¹⁵:

Հայաստանում մարդու իրավունքների ընդհանուր պաշտպանությունը

Հարցվածների մոտ 40 տոկոսը համաձայնել է այն ձևակերպմանը, որ ընդհանուր առմամբ Հայաստանի քաղաքացիների իրավունքներն այսօր ավելի լավ են պաշտպանված, քան երբևէ անցյալում (տե՛ս Աղյուսակ 22է), մինչդեռ հարցվածների 20 տոկոսը բնավ համաձայն չէ այդ մտքին: Որոշ չափով տղամարդիկ ավելի հակված են չհամաձայնելու այդ ձևակերպմանը, քան կանայք¹⁶, և տարեց հարցվածներն ավելի հակված են համաձայնելու այդ մտքին, քան երիտասարդ հարցվածները¹⁷: Ավելին, գյուղական և մարզերի բնակիչները ինչ-որ չափով ավելի հակված են չհամաձայնելու այդ ձևակերպմանը, քան քաղաքային և Երևանի բնակիչները¹⁸:

Հարցվածների 32 տոկոսը համաձայնել է հետևյալ ձևակերպմանը. «Ընդհանրապես ես բավարարված եմ իմ իրավունքների պաշտպանությամբ», և 33 տոկոսը բոլորովին համաձայն չէ այդ ձևակերպմանը (տե՛ս Աղյուսակ 22ժզ):

Գրեթե բոլոր հարցվածները (96 տոկոս) համաձայնել են, որ առհասարակ Հայաստանում կան մարդու իրավունքների հետ կապված լուրջ խնդիրներ, որոնք դեռևս չեն լուծվել (տե՛ս Աղյուսակ 22ը), և հարցվածների կեսը նշել է, որ միանգամայն համաձայն է այդ ձևակերպմանը: 84 տոկոսը համաձայնել է, որ մարդու իրավունքները Հայաստանում շարունակ խախտվում են (տե՛ս Աղյուսակ 22ժա), և հարցվածների 40 տոկոսը միանգամայն համաձայն է: Եվ դարձյալ գրեթե բոլոր հարցվածները (98 տոկոս) համաձայնել են, որ Հայաստանի կառավարությունը պետք է փոխի իր մոտեցումը, այսինքն՝ Հայաստանում մարդու իրավունքները պետք է լինեն լուծման ենթակա խնդիրների շարքի առաջնային տեղերում, և հարցվածների 61 տոկոսը լիովին համաձայնել է այդ կարծիքին (տե՛ս Աղյուսակ 22ժբ):

Հարցվածների 47 տոկոսը, համեմատելով նախկին Խորհրդային Միության երկու

15. Պիրսոնի կոռելացիոն վերլուծությունը հավասար է -0.111, նշանակալիության 0.003 մակարդակում:

16. Վիճակագրական տեսանկյունից նշանակալի տարբերություն, օգտագործելով T-քեստը՝ նշանակալիությունը՝ 0.002 մակարդակում:

17. Պիրսոնի կոռելացիոն վերլուծությունը հավասար է 0.189 նշանակալիության 0.000 մակարդակում:

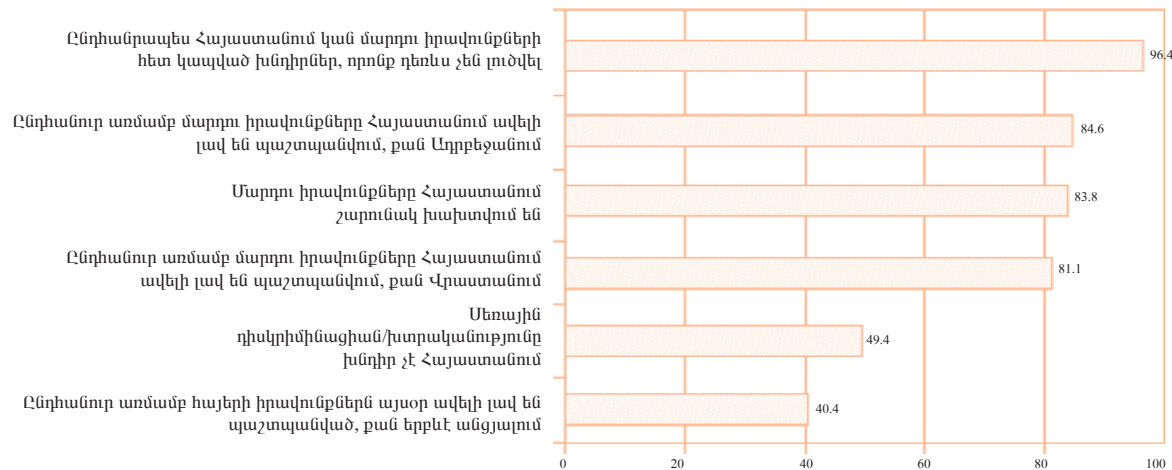
18. Վիճակագրական տեսանկյունից նշանակալի տարբերություն, օգտագործելով T-քեստը՝

նշանակալիությունը՝ 0.01 մակարդակում:

հարևան երկրների հետ, համարում է, որ Հայաստանում մարդու իրավունքներն ավելի լավ են պաշտպանվում, քան Ադրբեջանում (բավական մեծ թվով հարցվածներ՝ 44 տոկոս, չեն կարողացել պատասխանել այդ հարցին), և 48 տոկոսը համարում է, որ Հայաստանում

մարդու իրավունքներն ավելի լավ են պաշտպանվում, քան Վրաստանում (բավական մեծ թվով հարցվածներ՝ 41 տոկոս, չեն կարողացել պատասխանել այդ հարցին) (տե՛ս Աղյուսակներ 22թ և 22ժ):

Գծապատկեր Է. Հայաստանում մարդու իրավունքների վերաբերյալ ձեռնարկումների համաչափողների տոկոսները



Հայաստանում մարդու որոշակի իրավունքների պաշտպանությունը

Հարցվածների համար թվարկել են մարդու իրավունքներ և խնդրել են գնահատել 1-ից մինչև 10 սանդղակի օգնությամբ (որտեղ 1-ը «բնավ պաշտպանված չէ», իսկ 10-ը «միշտ պաշտպանված է»), թե որքանով է յուրաքանչյուր իրավունք պաշտպանված Հայաստանում (տե՛ս Աղյուսակներ 24ա-24ժդ, 25):

Միջին գնահատականները բոլոր 14 իրավունքների համար նվազման կարգով ներկայացված են Գծապատկեր Ը-ում: Ամենաքիչ պաշտպանված իրավունքները, ըստ հարցվածների, սոցիալական սպահովությունն է (միջին գնահատականը 3.2 է 1-ից մինչև 10 սանդղակում), աշխատելու իրավունքը (3.4), պետության կառավարման գործին մասնակցելու իրավունքը (3.5), արդար դատաքննության իրավունքը (3.5) և առողջության պահպանման իրավունքը (3.8): Կառավարությունից տեղեկատվություն ստանալու իրավունքը

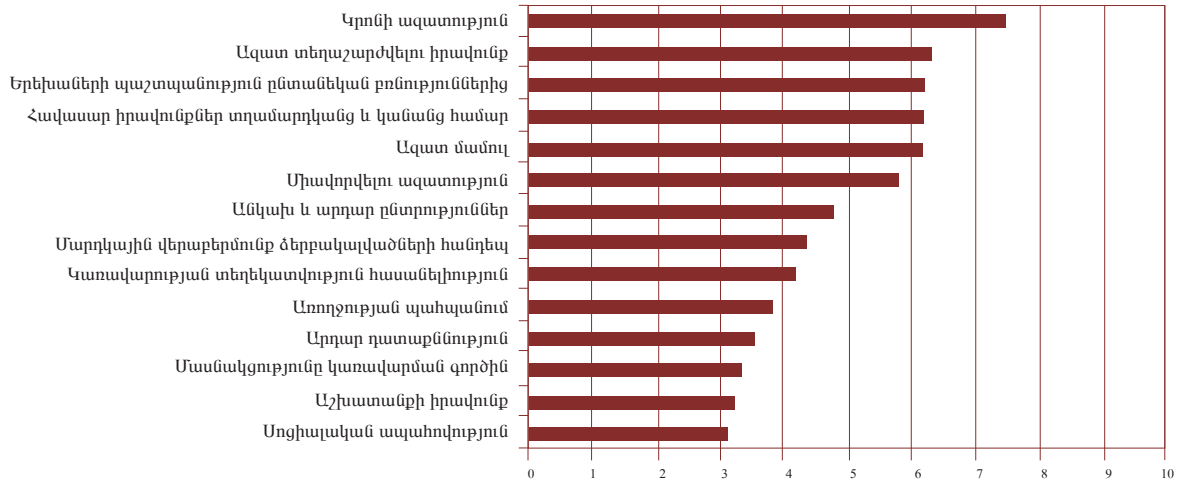
(4.2), կալանավորվածների և ձերբակալվածների իրավունքները (4.4) և ազատ ու արդար ընտրություններին մասնակցելու իրավունքը (4.8) նույնպես ստացել են ցածր գնահատականներ: Կարևոր է նշել, որ մեծ թվով հարցվածներ չեն կարողացել գնահատել, թե որքանով են Հայաստանում պաշտպանված կալանավորվածների և ձերբակալվածների իրավունքները (31 տոկոս), պետության կառավարման գործին մասնակցելու իրավունքը (20 տոկոս), կառավարությունից տեղեկատվություն ստանալու իրավունքը (14 տոկոս) և արդար դատաքննության իրավունքը (12 տոկոս):

Հարցվածներն ամենաբարձր գնահատականները տվել են կրոնի ազատության իրավունքի (8.1), այնուհետև ազատ տեղաշարժման իրավունքի (6.5), տղամարդկանց և կանանց իրավահավասարության (6.4), ըն-

տանեկան բռնություններից երեխաների պաշտպանության իրավունքի (6.4), ազատ մամուլի իրավունքի (6.3) և միավորվելու և

հավաքների իրավունքի (6.0) պաշտպանությանը:

Գծապարկեր Ը. Հայաստանում մարդու իրավունքների պաշտպանության գնահատականները 1-ից մինչև 10 սանդղակում



Վիճակագրական նշանակալի տարբերություններ են գտնվել տղամարդկանց և կանանց պատասխանների միջև 14 իրավունքներից 8-ի դեպքում: Ընդ որում կանայք որոշակիորեն ավելի բարձր գնահատականներ են տվել, քան տղամարդիկ: Կանայք ավելի բարձր են գնահատել կառավարությունից տեղեկատվություն ստանալու իրավունքի, արդար դատաքննության իրավունքի, ազատ և արդար ընտրություններին մասնակցելու իրավունքի, միավորվելու և հավաքների իրավունքի, ազատ մամուլի իրավունքի, կալանավորվածների և ձերբակալվածների իրավունքների, առողջության պահպանման իրավունքի և պետության կառավարման գործին մասնակցելու իրավունքի պաշտպանությունը¹⁹:

Գյուղական բնակիչները քաղաքային բնակիչների համեմատությամբ վիճակագրական տեսանկյունից նշանակալի բարձր գնահատականներ են տվել բոլոր իրավունք-

ների պաշտպանության մակարդակներին, բացառությամբ աշխատանքի, սոցիալական ապահովության, երեխաների պաշտպանության իրավունքների և տղամարդկանց ու կանանց իրավահավասարության: Մարզերի բնակիչները բոլոր իրավունքների պաշտպանությունն ավելի բարձր են գնահատել, քան Երևանի բնակիչները, բացառությամբ տղամարդկանց և կանանց իրավահավասարության և աշխատելու իրավունքի²⁰: Երիտասարդ հարցվածները բոլոր իրավունքների պաշտպանությանն ավելի ցածր գնահատականներ են տվել, քան տարեց հարցվածները, բացառությամբ երեխաների պաշտպանության իրավունքի, տղամարդկանց և կանանց իրավահավասարության և կրոնի ազատության իրավունքի: Իրականում կրոնի ազատության իրավունքը միակն է, որը տարեց հարցվածները գնահատել են ավելի բարձր, քան երիտասարդ հարցվածները²¹:

19. Վիճակագրական տեսանկյունից նշանակալի տարբերություն, օգտագործելով T-քետը՝ նշանակալիությունը բոլորի համար՝ 0.05 մակարդակից ցածր:
 20. Վիճակագրական տեսանկյունից նշանակալի տարբերություն, օգտագործելով T-քետը՝ նշանակալիությունը բոլորի համար՝ 0.05 մակարդակից ցածր:
 21. Պիրսոնի կոռելյացիոն վերլուծությամբ նշանակալիությունը բոլորի համար՝ 0.05 մակարդակից ցածր:

Հայաստանում մարդու իրավունքների խախտումները

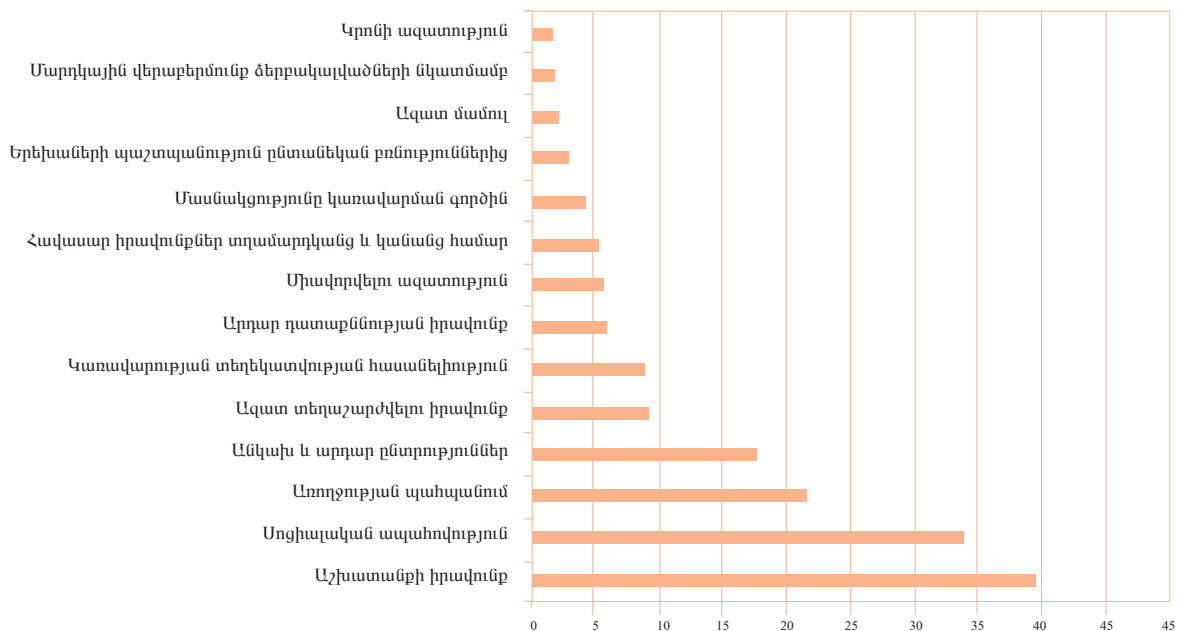
Հարցվածների համար կրկին թվարկել են վերոհիշյալ 14 իրավունքները և խնդրել են պատասխանել, թե արդյոք իրենց կամ իրենց ընտանիքից որևէ մեկի իրավունքը խախտվե՞լ է վերջին երկու տարիների ընթացքում (տե՛ս Աղյուսակ 26): Գծապատկեր Թ-ում տրված են յուրաքանչյուր իրավունքի դրական պատասխանի արդյունքները՝ տոկոսներով:

Հարցվածների 40 տոկոսը նշել է, որ խախտվել է աշխատանքի իրավունքը (ուշագրավ է, որ այն հարցվածների 36 տոկոսը, ովքեր աշխատող ունեն իրենց ընտանիքում, և այն հարցվածների 45 տոկոսը, որոնց ընտանիքներում ոչ ոք չի աշխատում, պատասխանել են, որ աշխատանքի իրավունքը խախտվել է): Ըստ հարցվածների պատասխանների՝ մյուս երկու ամենից հաճախ խախտվող իրավունքներն են սոցիալական

ապահովության իրավունքը (34 տոկոս) և առողջության պահպանման իրավունքը (22 տոկոս):

Հարցվածների մոտ 18 տոկոսը նշել է, որ խախտվել է ազատ և արդար ընտրություններին մասնակցելու իրավունքը: 9 տոկոսը պատասխանել է, որ խախտվել է կառավարությունից տեղեկատվություն ստանալու իրավունքը: Եվս 9 տոկոսը նշել է, որ խախտվել է ազատ տեղաշարժվելու իրավունքը, 6 տոկոսը պատասխանել է, որ խախտվել է արդար դատաքննության իրավունքը, և ևս 6 տոկոսը նշել է, որ խախտվել է միավորվելու և հավաքների իրավունքը: Հարցվածների 5 տոկոսը նշել է, որ վերջին երկու տարիների ընթացքում խախտվել է տղամարդկանց և կանանց իրավահավասարությունը և 4 տոկոսը՝ պետության կառավարման գործին մասնակցելու իրավունքը:

Գծապատկեր Թ: Վերջին երկու տարիների ընթացքում մարդու իրավունքների խախտման դեպքերը



Հարցվածների նվազ քան 5 տոկոսը նշել է, որ երեխաների պաշտպանության (3 տոկոս), կրոնի ազատության (2 տոկոս), մամուլի

ազատության (2 տոկոս) և կալանավորվածների ու ձերբակալվածների (2 տոկոս) իրավունքները խախտվել են:

Մարդկանց թրաֆիկինգ

Հարցվածների համար կարդացել են հետևյալ նախադասությունը. «Ինչպես գիտեք, որոշ մարդիկ կարծում են, որ Հայաստանում թրաֆիկինգը հարածուն խնդիր է: Այս խնդրի լուծումներից մեկը պարտադիր կողմնորոշիչ դասընթացների կազմակերպումն է այն մարդկանց համար, ովքեր պատրաստվում են աշխատել արտասահմանում»:

Եվ խնդրել են հայտնել իրենց կարծիքը այդ լուծման վերաբերյալ (տե՛ս Աղյուսակ 28):

Հարցվածների կեսից մի փոքր ավելին (52 տոկոս) չի կարողացել պատասխանել այդ հարցին, քանի որ իրենք չգիտեն, թե ինչ է

նշանակում թրաֆիկինգ: (Հարցազրույց վարողները չպետք է պարզաբանում կամ բացատրություն տային այդ հարցին, որպեսզի հնարավոր լիներ պարզել, թե որքանով է հասկանալի այդ հարցը):

Հարցվածների մնացած 44 տոկոսի (առանց «չգիտեմ» պատասխանների) ճնշող մեծամասնությունը (89 տոկոս) համաձայնել է, որ պետք է կազմակերպվեն պարտադիր կողմնորոշիչ դասընթացներ այն մարդկանց համար, ովքեր պատրաստվում են աշխատել արտասահմանում:

Հիմնական արդյունքների ամփոփում

Այս բաժնում ամփոփված են Հայաստանում մարդու իրավունքների նկատմամբ վերաբերմունքի, գիտելիքի և վարքագծի վերա-

բերյալ հանրապետության ամբողջ տարածքում իրականացված հարցման հիմնական արդյունքները՝ ներկայացված զեկույցում:

ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐԸ

- ◆ Հայաստանի տասը քաղաքացիներից յոթն առնվազն «որոշ չափով հետաքրքրված են» Հայաստանում մարդու իրավունքների ընդհանուր հարցերով:
- ◆ Տասը քաղաքացիներից վեցը մարդու իրավունքների մասին տեղեկատվությունն ստանում են հեռուստատեսությունից, տասից երկուսը այդպիսի տեղեկատվության ոչ մի աղբյուր չունեն:
- ◆ Տեղեկատվությունը հեռուստատեսությունից ստացող քաղաքացիների կեսը հիմնվում է Հ1 պաշտոնական հանրային հեռուստաալիքի վրա: Մարզերի բնակիչները գրեթե երկու անգամ ավելի շատ են դիտում Հ1-ը, քան Երևանի բնակիչները:
- ◆ Տասը քաղաքացիներից չորսը չեն կարողացել պատասխանել այն հարցին, թե եթե տեղեկատվություն անհրաժեշտ լինի իրենց իրավունքների մասին, ապա որտեղից ձեռք կբերեն այն, հինգից մեկը պա-

տասխանել է, որ կդիմի իրավաբանի կամ դատարան:

- ◆ Քաղաքացիների գրեթե 50 տոկոսը պատասխանել է, որ ոչ մի տեղ չի դիմի կամ չգիտի, թե ուր դիմի անձնական կյանքի անձեռնմխելիության իրավունքի ոտնահարման դեպքում: 20 տոկոսը պատասխանել է, որ կդիմի իրավաբանի կամ դատարան, իսկ 18 տոկոսը՝ ոստիկանություն: Միայն 3 տոկոսն է պատասխանել, որ կդիմի մարդու իրավունքների պաշտպանին:
- ◆ Տասը քաղաքացիներից յոթը չեն կարողացել նշել, թե ուր կդիմեն, եթե խախտվի իրենց՝ կառավարությունից տեղեկատվություն ստանալու իրավունքը:
- ◆ Քաղաքացիների գրեթե 50 տոկոսը չի կարողացել պատասխանել, թե ուր կդիմի, եթե խախտվեն ընտրական իրավունքները: Գրեթե 25 տոկոսը պատասխանել է, որ կդիմի ընտրական հանձնաժողով, և մոտ

20 տոկոսը նշել է, որ կղիմի իրավաբանի կամ դատարան:

- ◆ Այնուամենայնիվ, երբ հարցվածներին խնդրել են գնահատել, թե որքանով են ի-

րենք տեղյակ Հայաստանում մարդու իրավունքների իրավիճակի մասին, գրեթե 70 տոկոսը պատասխանել է, որ «որոշ չափով տեղյակ է»:

ԳԻՏԵԼԻՔԻ ՄԱԿԱՐԴԱԿԸ

- ◆ Քաղաքացիների 16 տոկոսը կարողացել է նշել այն անձի անունը, որը նշանակվել է ղեկավարելու մարդու իրավունքների պաշտպանի գրասենյակը կամ նրա պաշտոնը: Այդ հարցին ճիշտ պատասխան տվողների թվում կանանց համեմատ ավելի մեծ տոկոս են կազմում տղամարդիկ, գյուղական բնակիչների համեմատ՝ քաղաքային բնակիչները:
- ◆ Մարդու իրավունքների պաշտպանի անունը կամ նրա պաշտոնը ճիշտ նշած տասը քաղաքացիներից չորսը չեն կարողացել նշել որևէ խնդիր, որի կապակցությամբ կարելի է դիմել մարդու իրավունքների պաշտպանին, իսկ մնացածը տվել են սխալ պատասխաններ:
- ◆ Քաղաքացիների միայն 3 տոկոսն է կարողացել ճիշտ նշել Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագիրը՝ որպես մարդու իրավունքները համատարած բոլորի համար ամրագրող պաշտոնական փաստաթուղթ:
- ◆ Գրեթե բոլորը համարում են, որ կան որոշ իրավունքներ, որոնք երբեք որևէ պատճառով չպետք է սահմանափակվեն կառավարությունների կողմից, և մենք ունենք մարդու իրավունքներ, որովհետև դրանք բնական իրավունքներ են և պատկանում են բոլոր մարդկային էակներին: Սակայն հարցվածների միայն կեսն է համարում, որ

մենք ունենք մարդու իրավունքներ այն հանգամանքի շնորհիվ, որ դրանք մեզ տալիս են կառավարությունները:

- ◆ Այնուամենայնիվ հարցվածները աղոտ պատկերացում ունեին, թե ինչ է մարդու համընդհանուր ճանաչված իրավունքը: Գրեթե բոլոր հարցվածները համաձայնել են, որ առաջարկված ցանկում թվարկված բոլոր իրավունքները համընդհանուր ճանաչված մարդու իրավունքներ են, ընդհանին հարցվածների 96 տոկոսը կարծում է, որ ապահով ճանապարհներով երթևեկելը մարդու իրավունք է:
- ◆ Ցանկում նշված կրոնի ազատության իրավունքն ստացել է ամենաքիչ «այո» պատասխանները. տասը հարցվածներից յոթը համարում են, որ դա մարդու հանընդհանուր ճանաչված իրավունք է, որը պետք է ամենուրեք երաշխավորվի բոլոր մարդկանց համար:
- ◆ Գրեթե բոլոր հարցվածները ճիշտ պատասխան են տվել՝ համաձայնելով, որ երեխաների իրավունքների պաշտպանությունը, որակյալ կրթություն ստանալու իրավունքը, բավարար բնակարանը, բավարար սնունդը, բավարար առողջության պահպանումը, մասնավոր սեփականության իրավունքը և աշխատանք գտնելու արդար հնարավորությունը համընդհանուր ճանաչված մարդու իրավունքներ են:

ՎԵՐԱԲԵՐՄՈՒՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻՆ

- ◆ Ընդհանուր առմամբ հարցվածները տվել են պատասխաններ, որոնք ցույց են տալիս վառ արտահայտված վերաբերմունք:

- ◆ Տասը քաղաքացիներից միայն չորսն են առնվազն «որոշ չափով բավարարված» Հայաստանում մարդու իրավունքների

պաշտպանության վիճակով, տարեց հարցվածները փոքր-ինչ ավելի են բավարարված, քան երիտասարդ հարցվածները, և տղամարդիկ փոքր-ինչ ավելի քիչ են բավարարված, քան կանայք:

- ◆ Տասը քաղաքացիներից չորսը համաձայնել են, որ ընդհանուր առմամբ, Հայաստանի քաղաքացիների իրավունքները ներկայումս ավելի են պաշտպանված, քան երբևէ անցյալում:
- ◆ Տասը քաղաքացիներից միայն երեքն են համաձայնել, որ առհասարակ բավարարված են իրենց իրավունքների պաշտպանության վիճակով:
- ◆ Գրեթե բոլոր քաղաքացիները կարծում են, որ ընդհանրապես Հայաստանում մարդու իրավունքների հետ կապված լուրջ խնդիրներ կան, որոնք դեռևս չեն լուծվել:
- ◆ Տասը քաղաքացիներից ութը համարում են, որ մարդու իրավունքները Հայաստանում շարունակ խախտվում են:
- ◆ Գրեթե բոլոր քաղաքացիները կարծում են, որ Հայաստանի կառավարությունը պետք է փոխի իր մոտեցումը, այսինքն՝ մարդու իրավունքները պետք է առաջնային տեղ գրավեն Հայաստանում լուծման ենթակա խնդիրների շարքում:
- ◆ Քաղաքացիների կարծիքները տարբեր են Հայաստանում գեներացիային խտրականության խնդրի առկայության առնչությամբ: Հարցվածների 36 տոկոսը կարծում է, որ դա հիմնախնդիր է Հայաստանում, մյուս 36 տոկոսը կարծում է, որ դա հիմ-

նախնդիր չէ, և բավական մեծ տոկոս են կազմում նրանք, ովքեր չեն կարողացել պատասխանել այդ հարցին (28 տոկոս):

- ◆ Երբ հարցվածներին խնդրել են գնահատել (1-ից մինչև 10 սանդղակի օգնությամբ, որտեղ 1-ը «բնավ պաշտպանված չէ»), թե որքանով են պաշտպանված մարդու որոշ իրավունքները Հայաստանում, ապա սոցիալական ապահովության իրավունքի, աշխատանքի իրավունքի, պետության կառավարման գործին մասնակցելու իրավունքի, արդար դատաքննության իրավունքի, առողջության պահպանման իրավունքի պաշտպանությունն ստացել է չորսից ցածր գնահատական:
- ◆ Ամենաբարձր գնահատականը տրվել է կրոնի ազատության իրավունքի պաշտպանությանը, դա միակ իրավունքն է, որ ստացել է 8-ից բարձր գնահատական:
- ◆ Այն ինը կառույցներից, որոնք պետք է գնահատվեին հարցվածների կողմից, ոչ մեկը չի ստացել միջին կամ բավարար գնահատականից բարձր: Ամենացածր գնահատականները տրվել են Ազգային ժողովին, տեղական և կենտրոնական կառավարությանը, դատարանին և ոստիկանությանը:
- ◆ Երբ հարցվածներին խնդրել են նշել, թե որոնք են իրենց համար ամենակարևոր ազգային արժեքները, նրանց 20 տոկոսը նշել է պատասխաններ, որոնք առնչվում են արվեստին և լեզվին: Տասից միայն մեկն է նշել կրոնը:

ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԽԱԽՏՈՒՄԸ

- ◆ Տասը քաղաքացիներից չորսը նշել են, որ վերջին երկու տարիների ընթացքում խախտվել է իրենց կամ իրենց ընտանիքի որևէ անդամի աշխատանքի իրավունքը, տասը քաղաքացիներից երեքը՝ սոցիալական ապահովության իրավունքը, տասը քաղաքացիներից երկուսը՝ առողջության պահպանման իրավունքը:
- ◆ Տասը քաղաքացիներից երկուսը հայտնել են, որ խախտվել է իրենց կամ իրենց ընտանիքի որևէ անդամի՝ ազատ և արդար ընտրություններին մասնակցելու իրավունքը: Տասը քաղաքացիներից մեկը նշել է, որ վերջին երկու տարիների ընթացքում

խախտվել է կառավարությունից տեղեկատվություն ստանալու իրավունքը, և տասը քաղաքացիներից մեկը՝ խախտվել է ազատ տեղաշարժվելու իրավունքը:

- ◆ Քաղաքացիների 6 տոկոսը հայտնել է, որ վերջին երկու տարիների ընթացքում խախտվել է իր կամ ընտանիքի որևէ անդամի արդար դատաքննության իրավունքը, ևս 6 տոկոսը հայտնել է, որ խախտվել է միավորվելու և հավաքների իրավունքը: 5 տոկոսը պատասխանել է, որ վերջին երկու տարիների ընթացքում խախտվել է տղամարդկանց և կանանց հավասարության իրավունքը:

ԱՂՅՈՒՍԱԿՆԵՐ

Աղյուսակ 1. Հարցագրույցների քանակն ըստ մարզերի՝ ՀՀ մարդահամարի տվյալների հետ համեմատած

	քանակը	տոկոսը	ՀՀ 2001 մարդահամարի տվյալները
Երևան	350	34.8	34.3
Արագածոտն	43	4.3	4.3
Արարատ	85	8.5	8.5
Արմավիր	86	8.6	8.6
Գեղարքունիք	73	7.3	7.4
Լոռի	85	8.5	8.9
Կոտայք	89	8.9	8.5
Շիրակ	88	8.8	8.8
Սյունիք	47	4.7	4.8
Վայոց ձոր	17	1.7	1.7
Տավուշ	42	4.2	4.2
Ընդամենը	1005	100.0	100.0

Աղյուսակ 2. Հարցագրույցների քանակն ըստ քաղաքային և գյուղական բնակավայրերի՝ ՀՀ մարդահամարի տվյալների հետ համեմատած

	քանակը	տոկոսը	ՀՀ 2001 մարդահամարի տվյալները
Քաղաքային	649	64.6	64.3
Գյուղական	356	35.4	35.7
Ընդամենը	1005	100.0	100.0

Աղյուսակ 3. Հարցագրույցների քանակն ըստ Երևանի և փաստ մարզերի՝ ՀՀ մարդահամարի տվյալների հետ համեմատած

	քանակը	տոկոսը	ՀՀ 2001 մարդահամարի տվյալները
Երևան	350	34.8	34.3
Մարզեր	655	65.2	65.7
Ընդամենը	1005	100.0	100.0

Աղյուսակ 4. Հարցվածների հետաքրքրության աստիճանը մարդու իրավունքների նկատմամբ

	քանակը	տոկոսը	իրական տոկոսը**	գումարային տոկոսը
Շատ հետաքրքրված եմ	239	23.8	23.9	23.9
Որոշ չափով հետաքրքրված եմ	472	47.0	47.2	71.2
Որոշ չափով հետաքրքրված չեմ	59	5.9	5.9	77.1
Բոլորովին հետաքրքրված չեմ	229	22.8	22.9	100.0
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	6	0.6	100.0	
Ընդամենը	1005	100.0		

Մոդան=2, Միջինը=2.28, Սեդիանը=2.00 (1= շատ հետաքրքրված եմ և 4= բոլորովին հետաքրքրված չեմ, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» պատասխաններն ընդգրկված չեն)

**իրական տոկոսն առանց «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» պատասխանների է

Աղյուսակ 5. Հայաստանում մարդու իրավունքների մասին տեղեկատվության աղբյուրը

	քանակը	տոկոսը	գումարային տոկոսը
Հեռուստատեսություն	641	63.8	63.8
Թերթեր	41	4.1	67.9
Ռադիո	16	1.6	69.5
ՀԿ-ներ	3	0.3	69.8
Ընտանիք	7	0.7	70.4
Ընկերներ և հարևաններ	47	4.7	75.1
Այլ	47	4.7	79.8
Ոչ մի	148	14.7	94.5
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	55	5.5	100.0
Ընդամենը	1005	100.0	

Աղյուսակ 6. Հայաստանում մարդու իրավունքների մասին տեղեկատվության աղբյուրն՝ ըստ քաղաքային և գյուղական բնակավայրերի

		Քաղաքային	Գյուղական	Ընդամենը
Հեռուստատեսություն	քանակը	418	223	641
	տոկոսը	64.4	62.6	63.8
Թերթեր	քանակը	31	10	41
	տոկոսը	4.8	2.8	4.1
Ռադիո	քանակը	9	7	16
	տոկոսը	1.4	2.0	1.6
ՀԿ-ներ	քանակը	3	0	3
	տոկոսը	0.5	0.0	0.3
Ընտանիք	քանակը	5	2	7
	տոկոսը	0.8	0.6	0.7
Ընկերներ և հարևաններ	քանակը	29	18	47
	տոկոսը	4.5	5.1	4.7
Այլ	քանակը	36	11	47
	տոկոսը	5.5	3.1	4.7
Ոչ մի	քանակը	91	57	148
	տոկոսը	14.0	16.0	14.7
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	քանակը	27	28	55
	տոկոսը	4.2	7.9	5.5
Ընդամենը	քանակը	649	356	1005
	տոկոսը	100.0	100.0	100.0

Աղյուսակ 7. Օգտագործվող հեռուստաալիքները

	քանակը	տոկոսը
Հ 1	326	50.9
«Արմենիա»	81	12.6
ԱԼՄ	77	12.0
«Շանթ»	32	5.0
Հ 2	23	3.6
«Կենտրոն»	12	1.9
«Պրոմեթևս»	7	1.1
«Երևան»	5	0.8
«ԱրմՆյուզ»	4	0.6
«Երկիր Մեդիա»	3	0.5
«Ար»	2	0.3
«Ցայգ»	1	0.2
«ԱրմենԱկոր»	1	0.2
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	67	10.5
Ընդամենը	641	100.0

Աղյուսակ 8. Իրավունքների մասին տեղեկատվության աղբյուրները

	քանակը	տոկոսը
Դատարան/իրավաբան	220	21.9
ԶԼՄ-ներ/Ինտերնետ	128	12.7
Տեղական/կենտրոնական պետական պաշտոնյաներ	85	8.5
Ընկերներ/հարևաններ/ բարեկամներ/աշխատավայր	78	7.8
Մարդու իրավունքների պաշտպան	14	1.4
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	261	26.0
Ոչ մի	140	13.9
Այլ	79	7.9
Ընդամենը	1005	100.0

Աղյուսակ 9. Հայաստանում մարդու իրավունքների մասին տեղեկատվության աղբյուրն՝ ըստ Երևանի և մարզերի բնակիչների

		Երևան	Մարզեր	Ընդամենը
Դատարան/իրավաբան	քանակը	103	117	220
	տոկոսը	29.4	17.9	21.9
ԶԼՄ-ներ/Ինտերնետ	քանակը	36	92	128
	տոկոսը	10.3	14.0	12.7
Տեղական/կենտրոնա- կան պետական պաշտոնյաներ	քանակը	8	77	85
	տոկոսը	2.3	11.8	8.5
Ընկերներ/հարևաններ/ բարեկամներ/ աշխատավայր	քանակը	35	43	78
	տոկոսը	10.0	6.6	7.8
Մարդու իրավունքների պաշտպան	քանակը	7	7	14
	տոկոսը	2.0	1.1	1.4
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	քանակը	80	181	261
	տոկոսը	22.9	27.6	26.0
Ոչ մի	քանակը	45	95	140
	տոկոսը	12.9	14.5	13.9
Այլ	քանակը	36	43	79
	տոկոսը	10.3	6.6	7.9
Ընդամենը	քանակը	350	655	1005
	տոկոսը	100.0	100.0	100.0

Աղյուսակ 10. Անճնական կյանքի անձեռնմխելիության իրավունքի խախտման դեպքում դիմումների հասցեատերերը

	քանակը	տոկոսը
Դատարան/իրավաբան	209	20.8
Ոստիկանություն	184	18.3
Տեղական/կենտրոնական պետական պաշտոնյաներ	105	10.4
Մարդու իրավունքների պաշտպան	34	3.4
Ոչ մի	255	25.4
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	196	19.5
Այլ	22	2.2
Ընդամենը	1005	100.0

Աղյուսակ 11. Կառավարությունից տեղեկատվություն ստանալու իրավունքի խախտման դեպքում դիմումների հասցեատերերը

	քանակը	տոկոսը
Տեղական/կենտրոնական պետական պաշտոնյաներ	142	14.1
Դատարան/իրավաբան	86	8.6
Մարդու իրավունքների պաշտպան	19	1.9
Զգիտեմ/չեմ կարող ասել	385	38.3
Ոչ մի	304	30.2
Այլ	69	6.9
Ընդամենը	1005	100.0

Աղյուսակ 12. Ընդդրությունների ժամանակ քվեարկելու իրավունքի խախտման դեպքում դիմումների հասցեատերերը

	քանակը	տոկոսը
Ընտրական հանձնաժողով	232	23.1
Դատարան/իրավաբան	181	18.0
Տեղական/կենտրոնական պետական պաշտոնյաներ	99	9.9
Ոստիկանություն	19	1.9
Մարդու իրավունքների պաշտպան	2	0.2
Ոչ մի	311	30.9
Զգիտեմ/չեմ կարող ասել	141	14.0
Այլ	20	2.0
Ընդամենը	1005	100.0

Աղյուսակ 13. Այն անչի անունը, որը նշանակվել է ղեկավարելու Հայաստանում մարդու իրավունքների պաշտպանության հասարակությունը

	քանակը	տոկոսը
Ճիշտ պատասխան	162	16.1
Միայն պատասխան	44	4.4
Զգիտեմ/չեմ կարող ասել	799	79.5
Ընդամենը	1005	100.0

Աղյուսակ 14. Այն անչի պաշտոնը, որը նշանակվել է ղեկավարելու Հայաստանում մարդու իրավունքների պաշտպանության հասարակությունը

	քանակը	տոկոսը
Ճիշտ պատասխան	164	16.3
Միայն պատասխան	21	2.1
Զգիտեմ/չեմ կարող ասել	820	81.6
Ընդամենը	1005	100.0

Աղյուսակ 15. Ներկայումս մարդու իրավունքների հետ կապված մեկ կարևորագույն խնդիրը Հայաստանում

	քանակը	տոկոսը
Մարդու որոշակի իրավունքի խախտում	240	23.9
Սոցիալ-տնտեսական խնդիրներ/ սոցիալական անարդարություն	176	17.5
Ընդհանուր առմամբ մարդու իրավունքները պաշտպանված չեն Հայաստանում	152	15.1
Անձնական անձեռնմխելիության իրավունքի խախտում	61	6.1
Օրենքը չի գործում	50	5.0
Այլ	97	9.7
Զգիտեմ/չեմ կարող ասել	229	22.8
Ընդամենը	1005	100.0

Աղյուսակ 16ա. ՁԼՄ-ներին տրված գնահատականը մարդու իրավունքների պաշտպանության առումով

	քանակը	տոկոսը	իրական տոկոսը	գումարային տոկոսը
5	151	15.0	16.4	16.4
4	179	17.8	19.4	35.8
3	309	30.7	33.6	69.4
2	126	12.5	13.7	83.1
1	156	15.5	16.9	100.0
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	84	8.4	100.0	
Ընդամենը	1005	100.0		

Միջինը=3.05, Մոդան=3, Մեդիանը=3.00 (1= նվազագույն գնահատական և 5= գերազանց, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» պատասխաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 16բ. ՀՀ նախագահին տրված գնահատականը մարդու իրավունքների պաշտպանության առումով

	քանակը	տոկոսը	իրական տոկոսը	գումարային տոկոսը
5	163	16.2	17.2	17.2
4	139	13.8	14.7	31.9
3	168	16.7	17.7	49.6
2	126	12.5	13.3	62.9
1	351	34.9	37.1	100.0
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	58	5.8	100.0	
Ընդամենը	1005	100.0		

Միջինը=2.62, Մոդան=1, Մեդիանը=2.00 (1= նվազագույն գնահատական և 5= գերազանց, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» պատասխաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 16գ. Դատարաններին տրված գնահատականը մարդու իրավունքների պաշտպանության առումով

	քանակը	տոկոսը	իրական տոկոսը	գումարային տոկոսը
5	75	7.5	8.2	8.2
4	93	9.3	10.2	18.4
3	186	18.5	20.3	38.7
2	161	16.0	17.6	56.3
1	400	39.8	43.7	100.0
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	90	9.0	100.0	
Ընդամենը	1005	100.0		

Միջինը=2.22, Մոդան=1, Մեդիանը=2.00 (1= նվազագույն գնահատական և 5= գերազանց, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» պատասխաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 16դ. ՀԿ-ներին տրված գնահատականը մարդու իրավունքների պաշտպանության առումով

	քանակը	տոկոսը	իրական տոկոսը	գումարային տոկոսը
5	83	8.3	10.1	10.1
4	150	14.9	18.2	28.3
3	224	22.3	27.2	55.5
2	109	10.8	13.2	68.7
1	257	25.6	31.2	100.0
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	182	18.1	100.0	
Ընդամենը	1005	100.0		

Միջինը=2.63, Մոդան=1, Մեդիանը=3.00 (1= նվազագույն գնահատական և 5= գերազանց, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» պատասխաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 16ե. Ուարիկանությունը տրված գնահատականը մարդու իրավունքների պաշտպանության առումով

	քանակը	տոկոսը	իրական տոկոսը	գումարային տոկոսը
5	98	9.8	10.4	10.4
4	102	10.1	10.8	21.2
3	176	17.5	18.6	39.8
2	155	15.4	16.4	56.2
1	413	41.1	43.8	100.0
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	61	6.1	100.0	
Ընդամենը	1005	100.0		

Միջինը=2.28, Մոդան=1, Մեդիանը=2.00 (1= նվազագույն գնահատական և 5= գերազանց, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» պատասխաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 16գ. ՀՀ Ազգային ժողովին տրված գնահատականը մարդու իրավունքների պաշտպանության առումով

	քանակը	տոկոսը	իրական տոկոսը	գումարային տոկոսը
5	69	6.9	7.3	7.3
4	80	8.0	8.5	15.8
3	147	14.6	15.5	31.3
2	173	17.2	18.3	49.6
1	477	47.5	50.4	100.0
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	59	5.9	100.0	
Ընդամենը	1005	100.0		

Միջինը=2.04, Մոդան=1, Մեդիանը=1.00 (1= նվազագույն գնահատական և 5= գերազանց, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» պատասխաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 16է. Կենտրոնական կառավարությանը տրված գնահատականը մարդու իրավունքների պաշտպանության առումով

	քանակը	տոկոսը	իրական տոկոսը	գումարային տոկոսը
5	54	5.4	5.9	5.9
4	95	9.5	10.5	16.4
3	164	16.3	18.0	34.4
2	169	16.8	18.6	53.0
1	427	42.5	47.0	100.0
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	96	9.6	100.0	
Ընդամենը	1005	100.0		

Միջինը= 2.10, Մոդան=1, Մեդիանը=2.00 (1= նվազագույն գնահատական և 5= գերազանց, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» պատասխաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 16ը. Տեղական ինքնակառավարման մարմիններին տրված գնահատականը մարդու իրավունքների պաշտպանության առումով

	քանակը	տոկոսը	իրական տոկոսը	գումարային տոկոսը
5	126	12.5	13.3	13.3
4	139	13.8	14.7	28.0
3	184	18.3	19.5	47.5
2	157	15.6	16.6	64.1
1	340	33.8	35.9	100.0
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	59	5.9	100.0	
Ընդամենը	1005	100.0		

Միջինը=2.53, Մոդան=1, Մեդիանը=2.00 (1= նվազագույն գնահատական և 5= գերազանց, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» պատասխաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 16թ. Մարդու իրավունքների պաշտպանին տրված գնահատականը մարդու իրավունքների պաշտպանության առումով

	քանակը	տոկոսը	իրական տոկոսը	գումարային տոկոսը
5	166	16.5	25.8	25.8
4	118	11.7	18.3	44.1
3	113	11.2	17.5	61.6
2	70	7.0	10.9	72.5
1	177	17.6	27.5	100.0
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	361	35.9	100.0	
Ընդամենը	1005	100.0		

Միջինը=3.04, Մոդան=1, Մեդիանը=3.00 (1= նվազագույն գնահատական և 5= գերազանց, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» պատասխաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 17. Մարդու իրավունքների պաշտպանության կառույցներին տրված միջին գնահատականները 16ա-ից մինչև 16բ աղյուսակներում

	Միջինը
ԶԼՄ-ներ	3.05
ՀՀ նախագահ	2.62
Դատարաններ	2.22
ՀԿ-ներ	2.63
Ոստիկանություն	2.28
Ազգային ժողով	2.04
Կենտրոնական կառավարություն	2.10
Տեղական ինքնակառավարման մարմիններ	2.53
Մարդու իրավունքների պաշտպան	3.04

(1= նվազագույն գնահատական և 5= գերազանց, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» պատասխաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 18. Կարծիքներ այն մասին, թե արդյո՞ք տվյալ իրավունքը համընդհանուր ճանաչված մարդու իրավունք է, որը պետք է երաշխավորվի բոլոր մարդկանց համար (դասակարգված նվազման կարգով)

		Այո	Ոչ	Չգիտեմ	Չեմ հասկանում	Ընդամենը
Երեխաների իրավունքների պաշտպանություն	քանակը	986	16	3	0	1005
	տոկոսը	98.1	1.6	0.3	0.0	100.0
Որակյալ կրթություն ստանալու իրավունք	քանակը	985	15	5	0	1005
	տոկոսը	98.0	1.5	0.5	0.0	100.0
Բավարար բնակարան	քանակը	979	25	1	0	1005
	տոկոսը	97.4	2.5	0.1	0.0	100.0
Բավարար առողջության պահպանում	քանակը	978	22	2	3	1005
	տոկոսը	97.3	2.2	0.2	0.3	100.0
Բավարար սնունդ	քանակը	978	24	2	1	1005
	տոկոսը	97.3	2.4	0.2	0.1	100.0
Մասնավոր սեփականության իրավունք	քանակը	976	22	4	3	1005
	տոկոսը	97.1	2.2	0.4	0.3	100.0
Աշխատանք գտնելու արդար հնարավորություն	քանակը	973	25	5	2	1005
	տոկոսը	96.8	2.5	0.5	0.2	100.0
Ապահով ճանապարհներով երթևեկելը	քանակը	960	37	6	2	1005
	տոկոսը	95.5	3.7	0.6	0.2	100.0
Բավարար հագուստ	քանակը	948	49	7	1	1005
	տոկոսը	94.3	4.9	0.7	0.1	100.0
Խոսքի ազատություն	քանակը	934	60	10	1	1005
	տոկոսը	92.9	6.0	1.0	0	100.0

Աղյուսակ 18. Կարծիքներ այն մասին, թե արդյո՞ք փվյալ իրավունքը համընդհանուր ճանաչված մարդու իրավունք է, որը պետք է երաշխավորվի բոլոր մարդկանց համար (դասակարգված նվազման կարգով)

		Այո	Ոչ	Չգիտեմ	Չեմ հասկանում	Ընդամենը
Հավասար աշխատանքի համար հավասար վարձատրության իրավունք	քանակը	924	66	9	6	1005
	տոկոսը	91.9	6.6	0.9	0.6	100.0
Հավասար իրավունքներ կանանց համար	քանակը	897	95	9	4	1005
	տոկոսը	89.3	9.5	0.9	0.4	100.0
Ազատ տեղաշարժելու իրավունք	քանակը	852	90	28	35	1005
	տոկոսը	84.8	9.0	2.8	3.5	100.0
Սպառողների իրավունքներ	քանակը	822	73	42	68	1005
	տոկոսը	81.8	7.3	4.2	6.8	100.0
Մարդկային վերաբերմունք կալանավորվածների կամ ձերբակալվածների հանդեպ	քանակը	817	130	49	9	1005
	տոկոսը	81.3	12.9	4.9	0.9	100.0
Անկախ արհմիություններ ստեղծելու իրավունք	քանակը	723	122	68	92	1005
	տոկոսը	71.9	12.1	6.8	9.2	100.0
Կրոնի ազատություն	քանակը	700	281	21	3	1005
	տոկոսը	69.7	28.0	2.1	0.3	100.0

Աղյուսակ 19. Հայաստանում մարդու իրավունքների իրագրելության աստիճանը

	քանակը	տոկոսը	իրական տոկոսը	գումարային տոկոսը
Բավական լավատեղյակ եմ	87	8.7	8.7	8.7
Որոշ չափով տեղյակ եմ	591	58.8	59.2	67.9
Որոշ չափով տեղյակ չեմ	121	12.0	12.1	80.1
Բնավ տեղյակ չեմ	199	19.8	19.9	100.0
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	7	0.7	100.0	
Ընդամենը	1005	100.0		

Միջինը=2.43, Մոդան=2, Մեդիանը=2.00 (1= բավական լավատեղյակ եմ և 4= բնավ տեղյակ չեմ, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» պատասխաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 20. Հայաստանում մարդու իրավունքների պաշտպանությանը բավարարվածության աստիճանը

	քանակը	տոկոսը	իրական տոկոսը	գումարային տոկոսը
Շատ բավարարված եմ	12	1.2	1.2	1.2
Որոշ չափով բավարարված եմ	368	36.6	37.6	38.9
Որոշ չափով բավարարված չեմ	155	15.4	15.8	54.7
Բնավ բավարարված չեմ	443	44.1	45.3	100.0
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	27	2.7	100.0	
Ընդամենը	1005	100.0		

Միջինը=3.05, Մոդան=4, Մեդիանը=3.00 (1= շատ բավարարված եմ և 4= բնավ բավարարված չեմ, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» պատասխաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 21ա. Ամենակարևոր ազգային արժեքները (թույլատրելի են մեկից ավելի պատասխաններ)

	քանակը	տոկոսը
Մշակույթ/լեզու	306	20.5
Հայրենասիրություն	224	15.0
Կրոն	133	8.9
Այլ	652	43.7
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	176	11.8
Ընդամենը	1491	100.0

Աղյուսակ 21բ. Աղյուսակ 21ա-ի «այլ» պատասխանները

Ընտանեկան արժեքներ	70
Աշխատասիրություն/ջանասիրություն	64
Հայկական ավանդույթներ/տվյալներ	55
Կրթվածություն/խելացիություն	54
Հյուրասիրություն	52
Ազնվություն/բարոյականություն/համեստություն	52
Հայաստանի անկախությունը	48
Արժանապատվություն/հպարտություն	46
Պատմություն	38
Խաղաղություն/կայունություն/երկրի անվտանգություն	37
Մարդկայնություն/բարիություն	36
Բնություն/բնական ռեսուրսներ	21
Պետական համակարգ/քանակ	18
Մարդու իրավունքների պաշտպանություն/արդարություն	17
Փող/հայերի բարեկեցություն	10
Ընկերասիրություն	8
Ստեղծագործական ձիրք	7
Հարգանք այլ ազգերի նկատմամբ	4
Օրենքի գերակայություն	4
Հաղթանակը Լեռնային Ղարաբաղի պատերազմում	3
Ատոմակայանը	2
Կարգ ու կանոն	2
Աստղագիտություն	1
Քաջություն	1
Լավատեսություն	1
Երևանը	1
Ընդամենը	652

Աղյուսակ 22ա. Սեռային խորականությունը խնդիր չէ Հայաստանում

	քանակը	տոկոսը	իրական տոկոսը	գումարային տոկոսը
Միանգամայն համաձայն եմ	84	8.4	11.7	11.7
Համաձայն եմ	272	27.1	37.7	49.4
Համաձայն չեմ	291	29.0	40.4	89.7
Բնավ համաձայն չեմ	74	7.4	10.3	100.0
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	284	28.3	100.0	
Ընդամենը	1005	100.0		

Միջինը=2.49, Մոդան=3, Մեդիանը=3.00 (1= միանգամայն համաձայն եմ և 4= բնավ համաձայն չեմ, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» պատասխաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 22բ. Մարդու իրավունքները պետք է երաշխավորված լինեն աշխարհի բոլոր մարդկանց համար՝ անկախ այն հանգամանքից, թե որտեղ են նրանք ապրում

	քանակը	տոկոսը	իրական տոկոսը	գումարային տոկոսը
Միանգամայն համաձայն եմ	642	63.9	64.3	64.3
Համաձայն եմ	331	32.9	33.2	97.5
Համաձայն չեմ	23	2.3	2.3	99.8
Բնավ համաձայն չեմ	2	0.2	0.2	100.0
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	7	0.7	100.0	
Ընդամենը	1005	100.0		

Միջինը=1.38, Մոդան=1, Մեդիանը=1.00 (1= միանգամայն համաձայն եմ և 4= բնավ համաձայն չեմ, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» պատասխաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 22գ. Կան որոշ իրավունքներ, որոնք երբեք որևէ պատճառով չպետք է սահմանափակվեն կառավարությունների կողմից

	քանակը	տոկոսը	իրական տոկոսը	գումարային տոկոսը
Միանգամայն համաձայն եմ	466	46.4	49.4	49.4
Համաձայն եմ	388	38.6	41.1	90.5
Համաձայն չեմ	77	7.7	8.2	98.6
Բնավ համաձայն չեմ	13	1.3	1.4	100.0
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	61	6.1	100.0	
Ընդամենը	1005	100.0		

Միջինը=1.62, Մոդան=1, Մեդիանը=2.00 (1= միանգամայն համաձայն եմ և 4= բնավ համաձայն չեմ, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» պատասխաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 22դ. Մենք ունենք մարդու իրավունքներ միայն այն հանգամանքի շնորհիվ, որ դրանք մեզ կառավարություններն են տրախ

	քանակը	տոկոսը	իրական տոկոսը	գումարային տոկոսը
Միանգամայն համաձայն եմ	140	13.9	14.7	14.7
Համաձայն եմ	355	35.3	37.3	52.1
Համաձայն չեմ	319	31.7	33.5	85.6
Բնավ համաձայն չեմ	137	14.0	14.4	100.0
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	54	5.4	100.0	
Ընդամենը	1005	100.0		

Միջինը=2.48, Մոդան=2, Մեդիանը=2.00 (1= միանգամայն համաձայն եմ և 4= բնավ համաձայն չեմ, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» պատասխաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 22ե. Մենք ունենք մարդու իրավունքներ, որովհետև դրանք բնական իրավունքներ են, որոնք պատկանում են բոլոր մարդկային էակներին

	քանակը	տոկոսը	իրական տոկոսը	գումարային տոկոսը
Միանգամայն համաձայն եմ	511	50.8	52.1	52.1
Համաձայն եմ	427	42.5	43.6	95.7
Համաձայն չեմ	39	3.9	4.0	99.7
Բնավ համաձայն չեմ	3	0.3	0.3	100.0
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	25	2.5	100.0	
Ընդամենը	1005	100.0		

Միջինը=1.52, Մոդան=1, Մեդիանը=1.00 (1= միանգամայն համաձայն եմ և 4= բնավ համաձայն չեմ, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» պատասխաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 22գ. Հայաստանի Սահմանադրությունը երաշխավորում է աշխատանքի, կրթության և առողջության պահպանման իրավունքները

	քանակը	տոկոսը	իրական տոկոսը	գումարային տոկոսը
Միանգամայն համաձայն եմ	183	18.2	19.7	19.7
Համաձայն եմ	340	33.8	36.7	56.4
Համաձայն չեմ	260	25.6	28.0	84.5
Բնավ համաձայն չեմ	144	14.3	15.5	100.0
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	78	7.8	100.0	
Ընդամենը	1005	100.0		

Միջինը=2.39, Մոդան=2, Սեդիանը=2.00 (1= միանգամայն համաձայն եմ 4= բնավ համաձայն չեմ, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» պատասխաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 22է. Ընդհանուր առմամբ Հայաստանի քաղաքացիների իրավունքներն այսօր ավելի լավ են պաշտպանվում, քան երբևէ՝ անցյալում

	քանակը	տոկոսը	իրական տոկոսը	գումարային տոկոսը
Միանգամայն համաձայն եմ	108	10.7	11.3	11.3
Համաձայն եմ	279	27.8	29.1	40.4
Համաձայն չեմ	378	37.6	39.4	79.8
Բնավ համաձայն չեմ	194	19.3	20.2	100.0
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	46	4.6	100.0	
Ընդամենը	1005	100.0		

Միջինը=2.69, Մոդան=3, Սեդիանը=3.00 (1= միանգամայն համաձայն եմ և 4= բնավ համաձայն չեմ, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» պատասխաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 22ը. Ընդհանրապես Հայաստանում կան մարդու իրավունքների հետ կապված լուրջ խնդիրներ, որոնք դեռևս չեն լուծվել

	քանակը	տոկոսը	իրական տոկոսը	գումարային տոկոսը
Միանգամայն համաձայն եմ	491	48.9	50.2	50.2
Համաձայն եմ	453	45.1	46.3	96.4
Համաձայն չեմ	31	3.1	3.2	99.6
Բնավ համաձայն չեմ	4	0.4	0.4	100.0
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	26	2.6	100.0	
Ընդամենը	1005	100.0		

Միջինը=1.54, Մոդան=1, Սեդիանը=1.00 (1= միանգամայն համաձայն եմ և 4= բնավ համաձայն չեմ, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» պատասխաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 22թ. Ընդհանուր առմամբ մարդու իրավունքներն ավելի լավ են պաշտպանվում Հայաստանում, քան Ադրբեջանում

	քանակը	տոկոսը	իրական տոկոսը	գումարային տոկոսը
Միանգամայն համաձայն եմ	162	16.1	29.0	29.0
Համաձայն եմ	311	30.9	55.6	84.6
Համաձայն չեմ	68	6.8	12.2	96.8
Բնավ համաձայն չեմ	18	1.8	3.2	100.0
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	446	44.4	100.0	
Ընդամենը	1005	100.0		

Միջինը=1.90, Մոդան=2, Սեդիանը=2.00 (1= միանգամայն համաձայն եմ և 4= բնավ համաձայն չեմ, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» պատասխաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 22ժ. Ընդհանուր առմամբ մարդու իրավունքներն ափելի լավ են պաշտպանվում Հայաստանում, քան Վրաստանում

	քանակը	տոկոսը	իրական տոկոսը	գումարային տոկոսը
Միանգամայն համաձայն եմ	169	16.8	28.3	28.3
Համաձայն եմ	315	31.3	52.8	81.1
Համաձայն չեմ	91	9.1	15.2	96.3
Բնավ համաձայն չեմ	22	2.2	3.7	100.0
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	408	40.6	100.0	
Ընդամենը	1005	100.0		

Միջինը=1.94, Մոդան=2, Մեդիանը=2.00 (1= միանգամայն համաձայն եմ և 4= բնավ համաձայն չեմ, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» պատասխաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 22ժա. Մարդու իրավունքները Հայաստանում շարունակ խախտվում են

	քանակը	տոկոսը	իրական տոկոսը	գումարային տոկոսը
Միանգամայն համաձայն եմ	375	37.3	38.5	38.5
Համաձայն եմ	440	43.8	45.2	83.8
Համաձայն չեմ	148	14.7	15.2	99.0
Բնավ համաձայն չեմ	10	1.0	1.0	100.0
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	32	3.2	100.0	
Ընդամենը	1005	100.0		

Միջինը=1.79, Մոդան=2, Մեդիանը=2.00 (1= միանգամայն համաձայն եմ և 4= բնավ համաձայն չեմ, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» պատասխաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 22ժբ. Հայաստանի կառավարությունը պետք է փոխի իր մոտեցումը, այսինքն՝ Հայաստանում լուծման ենթակա խնդիրների շարքում մարդու իրավունքները պետք է լինեն առաջնային տեղերում

	քանակը	տոկոսը	իրական տոկոսը	գումարային տոկոսը
Միանգամայն համաձայն եմ	604	60.1	61.4	61.4
Համաձայն եմ	355	35.3	36.1	97.5
Համաձայն չեմ	23	2.3	2.3	99.8
Բնավ համաձայն չեմ	2	0.2	0.2	100.0
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	21	2.1	100.0	
Ընդամենը	1005	100.0		

Միջինը=1.41, Մոդան=1, Մեդիանը=1.00 (1= միանգամայն համաձայն եմ և 4= բնավ համաձայն չեմ, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» պատասխաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 22ժգ. Ընդհանրապես քաղաքացիները ենթարկված են իմ իրավունքների պաշտպանվածությանը

	քանակը	տոկոսը	իրական տոկոսը	գումարային տոկոսը
Միանգամայն համաձայն եմ	47	4.7	4.8	4.8
Համաձայն եմ	267	26.6	27.1	31.9
Համաձայն չեմ	348	34.6	35.3	67.2
Բնավ համաձայն չեմ	323	32.1	32.8	100.0
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	20	2.0	100.0	
Ընդամենը	1005	100.0		

Միջինը=2.96, Մոդան=3, Մեդիանը=3.00 (1= միանգամայն համաձայն եմ և 4= բնավ համաձայն չեմ, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» պատասխաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 23. Կարծիքների բաշխվածության միջին արժեքները՝ ներկայացված Աղյուսակներ 22ա-22ժգ-ում (դասակարգված նվազման կարգով)

	Միջինը	Մոդան	Մեդիանը
Ընդհանրապես բավարարված եմ իմ իրավունքների պաշտպանվածությամբ:	2.96	3	3.00
Ընդհանուր առմամբ Հայաստանի քաղաքացիների իրավունքներն այսօր ավելի լավ են պաշտպանվում, քան երբևէ անցյալում:	2.69	3	3.00
Մեռային խտրականությունը խնդիր չէ Հայաստանում:	2.49	3	3.00
Մենք ունենք մարդու իրավունքներ միայն այն հանգամանքի շնորհիվ, որ դրանք մեզ կառավարություններն են տալիս:	2.48	2	2.00
Հայաստանի Սահմանադրությունը երաշխավորում է աշխատանքի, կրթության և առողջության պահպանման իրավունքները:	2.39	2	2.00
Ընդհանուր առմամբ մարդու իրավունքները Հայաստանում ավելի լավ են պաշտպանվում, քան Վրաստանում:	1.94	2	2.00
Ընդհանուր առմամբ մարդու իրավունքները Հայաստանում ավելի լավ են պաշտպանվում, քան Ադրբեջանում:	1.90	2	2.00
Մարդու իրավունքները Հայաստանում շարունակ խախտվում են:	1.79	2	2.00
Կան որոշ իրավունքներ, որոնք երբեք որևէ պատճառով չպետք է սահմանափակվեն կառավարությունների կողմից:	1.62	1	2.00
Ընդհանրապես Հայաստանում կան մարդու իրավունքների հետ կապված լուրջ խնդիրներ, որոնք դեռևս չեն լուծվել:	1.54	1	1.00
Մենք ունենք մարդու իրավունքներ, որովհետև դրանք բնական իրավունքներ են, որոնք պատկանում են բոլոր մարդկային էակներին:	1.52	1	1.00
Հայաստանի կառավարությունը պետք է փոխի իր մոտեցումը, այսինքն՝ Հայաստանում լուծման ենթակա խնդիրների շարքում մարդու իրավունքները պետք է լինեն առաջնային տեղերում:	1.41	1	1.00
Մարդու իրավունքները պետք է երաշխավորված լինեն աշխարհի բոլոր մարդկանց համար՝ անկախ այն հանգամանքից, թե որտեղ են նրանք ապրում:	1.38	1	1.00

(1= միանգամայն համաձայն եմ և 4= բնավ համաձայն չեմ, «չգիտեմ/չեմ կարող ստել» պատրաստաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 24ա. Որքանով է պաշտպանված աշխարհի իրավունքը Հայաստանում

	քանակը	տոկոսը	իրական տոկոսը	գումարային տոկոսը
10	50	5.0	5.1	5.1
9	6	0.6	0.6	5.7
8	28	2.8	2.9	8.6
7	35	3.5	3.6	12.2
6	29	2.9	3.0	15.2
5	144	14.3	14.7	29.9
4	89	8.9	9.1	39.0
3	144	14.3	14.7	53.7
2	114	11.3	11.7	65.4
1	338	33.6	34.6	100
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	25	2.5	100.0	
Չեմ հասկանում	3	0.3		
Ընդամենը	1005	100.0		

Միջինը=3.35, Մոդան=1, Մեդիանը=3.00 (1= բնավ պաշտպանված չէ և 10= միշտ պաշտպանված է, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» և «չեմ հասկանում» պատասխաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 24բ. Որքանով է պաշտպանված սոցիալական ապահովության իրավունքը Հայաստանում

	քանակը	տոկոսը	իրական տոկոսը	գումարային տոկոսը
10	23	2.3	2.4	2.4
9	13	1.3	1.3	3.7
8	38	3.8	3.9	7.6
7	36	3.6	3.7	11.3
6	35	3.5	3.6	14.9
5	133	13.2	13.7	28.6
4	80	8.0	8.3	36.9
3	123	12.2	12.7	49.6
2	121	12.0	12.5	62.1
1	366	36.4	37.8	100.0
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	27	2.7	100.0	
Չեմ հասկանում	10	1.0		
Ընդամենը	1005	100.0		

Միջինը=3.18, Մոդան=1, Մեդիանը=2.00 (1= բնավ պաշտպանված չէ և 10= միշտ պաշտպանված է, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» և «չեմ հասկանում» պատասխաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 24գ. Որքանով են Հայաստանում երեխաները պաշտպանված ընդհանրական բռնություններից

	քանակը	տոկոսը	իրական տոկոսը	գումարային տոկոսը
10	242	24.1	27.3	27.3
9	67	6.7	7.6	34.9
8	91	9.1	10.3	45.2
7	85	8.5	9.6	54.8
6	38	3.8	4.3	59.1
5	106	10.5	12.0	71.1
4	56	5.6	6.3	77.4
3	47	4.7	5.3	82.7
2	33	3.3	3.7	86.4
1	120	11.9	13.6	100.0
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	95	9.5	100.0	
Չեմ հասկանում	25	2.5		
Ընդամենը	1005	100.0		

Միջինը=6.39, Մոդան=10, Մեդիանը=7.00 (1= բնավ պաշտպանված չեն և 10= միշտ պաշտպանված են, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» և «չեմ հասկանում» պատասխաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 24դ. Որքանով է պաշտպանված կառավարությունից տեղեկատվություն սրանալու իրավունքը Հայաստանում

	քանակը	տոկոսը	իրական տոկոսը	գումարային տոկոսը
10	91	9.1	11.1	11.1
9	17	1.7	2.1	13.2
8	47	4.7	5.7	18.9
7	39	3.9	4.8	23.7
6	43	4.3	5.2	28.9
5	128	12.7	15.6	44.5
4	42	4.2	5.1	49.6
3	87	8.7	10.6	60.2
2	76	7.6	9.3	69.5
1	251	25.0	30.6	100.0
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	145	14.4	100.0	
Չեմ հասկանում	39	3.9		
Ընդամենը	1005	100.0		

Միջինը=4.19, Մոդան=1, Մեդիանը=3.00 (1= բնավ պաշտպանված չէ և 10= միշտ պաշտպանված է, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» և «չեմ հասկանում» պատասխաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 24ե. Որքանով է պաշտպանված ազատ և արդար ընտրություններին մասնակցելու իրավունքը Հայաստանում

	քանակը	տոկոսը	իրական տոկոսը	գումարային տոկոսը
10	182	18.1	18.6	18.6
9	37	3.7	3.8	22.4
8	76	7.6	7.8	30.2
7	52	5.2	5.3	35.5
6	34	3.4	3.5	39
5	86	8.6	8.8	47.8
4	53	5.3	5.4	53.2
3	85	8.5	8.7	61.9
2	77	7.7	7.9	69.8
1	298	29.7	30.4	100.0
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	25	2.5	100.0	
Չեմ հասկանում	0	0.0		
Ընդամենը	1005	100.0		

Միջինը=4.77, Մոդան=1, Մեդիանը=4.00 (1= բնավ պաշտպանված չէ և 10= միշտ պաշտպանված է, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» և «չեմ հասկանում» պատասխաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 24գ. Որքանով է ապահովված տղամարդկանց և կանանց իրավահավասարությունը Հայաստանում

	քանակը	տոկոսը	իրական տոկոսը	գումարային տոկոսը
10	252	25.1	26.2	26.2
9	61	6.1	6.3	32.5
8	101	10.0	10.5	43
7	85	8.5	8.8	51.8
6	35	3.5	3.6	55.4
5	144	14.3	15.0	70.4
4	82	8.2	8.5	78.9
3	65	6.5	6.8	85.7
2	37	3.7	3.9	89.6
1	99	9.9	10.3	100.0
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	39	3.9	100.0	
Չեմ հասկանում	5	0.5		
Ընդամենը	1005	100.0		

Միջինը=6.35, Մոդան=10, Մեդիանը=7.00 (1= բնավ ապահովված չէ և 10= միշտ ապահովված է, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» և «չեմ հասկանում» պատասխաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 24է. Որքանով է պաշտպանված կրոնի ազատության իրավունքը Հայաստանում

	քանակը	տոկոսը	իրական տոկոսը	գումարային տոկոսը
10	515	51.2	54.4	54.4
9	90	9.0	9.5	63.9
8	80	8.0	8.4	72.3
7	40	4.0	4.2	76.5
6	22	2.2	2.3	78.8
5	82	8.2	8.7	87.5
4	25	2.5	2.6	90.1
3	26	2.6	2.7	92.8
2	16	1.6	1.7	94.5
1	51	5.1	5.4	100.0
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	50	5.0	100.0	
Չեմ հասկանում	8	0.8		
Ընդամենը	1005	100.0		

Միջինը=8.11, Մոդան=10, Սեդիանը=10.00 (1= բնավ պաշտպանված չէ և 10= միշտ պաշտպանված է, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» և «չեմ հասկանում» պարասխաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 24ը. Որքանով է պաշտպանված միավորվելու և հավաքների իրավունքը Հայաստանում

	քանակը	տոկոսը	իրական տոկոսը	գումարային տոկոսը
10	233	23.2	25.9	25.9
9	41	4.1	4.6	30.5
8	85	8.5	9.4	39.9
7	60	6.0	6.7	46.6
6	53	5.3	5.9	52.5
5	118	11.7	13.1	65.6
4	49	4.9	5.4	71
3	70	7.0	7.8	78.8
2	55	5.5	6.1	84.9
1	137	13.6	15.2	100.0
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	76	7.6	100.0	
Չեմ հասկանում	28	2.8		
Ընդամենը	1005	100.0		

Միջինը=5.95, Մոդան=10, Սեդիանը=6.00 (1= բնավ պաշտպանված չէ և 10= միշտ պաշտպանված է, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» և «չեմ հասկանում» պարասխաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 24բ. Որքանով է պաշտպանված ազատ տեղաշարժվելու իրավունքը Հայաստանում

	քանակը	տոկոսը	իրական տոկոսը	գումարային տոկոսը
10	287	28.6	30.6	30.6
9	80	8.0	8.5	39.1
8	84	8.4	8.9	48
7	66	6.6	7.0	55
6	38	3.8	4.0	59
5	104	10.3	11.1	70.1
4	59	5.9	6.3	76.4
3	51	5.1	5.4	81.8
2	56	5.6	6.0	87.8
1	114	11.3	12.1	100.0
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	42	4.2	100.0	
Չեմ հասկանում	24	2.4		
Ընդամենը	1005	100.0		

Միջինը=6.48, Մոդան=10, Սեդիանը=7.00 (1= բնավ պաշտպանված չէ և 10= միշտ պաշտպանված է, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» և «չեմ հասկանում» պարասխաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 24Ժ. Որքանով է պաշտպանված ազատ մամուլի իրավունքը Հայաստանում

	քանակը	տոկոսը	իրական տոկոսը	գումարային տոկոսը
10	243	24.2	26.6	26.6
9	69	6.9	7.6	34.2
8	113	11.2	12.4	46.6
7	72	7.2	7.9	54.5
6	41	4.1	4.5	59
5	101	10.0	11.1	70.1
4	44	4.4	4.8	74.9
3	61	6.1	6.7	81.6
2	35	3.5	3.8	85.4
1	133	13.2	14.6	100.0
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	80	8.0	100.0	
Չեմ հասկանում	13	1.3		
Ընդամենը	1005	100.0		

Միջինը=6.33, Մոդան=10, Մեդիանը=7.00 (1= բնավ պաշտպանված չէ և 10= միշտ պաշտպանված է, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» և «չեմ հասկանում» պատասխաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 24Ժա. Որքանով են պաշտպանված կալանավորվածների և չեքրակարվածների իրավունքները Հայաստանում

	քանակը	տոկոսը	իրական տոկոսը	գումարային տոկոսը
10	65	6.5	9.5	9.5
9	23	2.3	3.4	12.9
8	45	4.5	6.6	19.5
7	52	5.2	7.6	27.1
6	39	3.9	5.7	32.8
5	84	8.4	12.3	45.1
4	51	5.1	7.5	52.6
3	98	9.8	14.4	67
2	61	6.1	9.0	76
1	163	16.2	23.9	100.0
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	313	31.1	100.0	
Չեմ հասկանում	11	1.1		
Ընդամենը	1005	100.0		

Միջինը=4.43, Մոդան=1, Մեդիանը=4.00 (1= բնավ պաշտպանված չէ և 10= միշտ պաշտպանված է, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» և «չեմ հասկանում» պատասխաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 24Ժբ. Որքանով է պաշտպանված արդար դատաքննության իրավունքը Հայաստանում

	քանակը	տոկոսը	իրական տոկոսը	գումարային տոկոսը
10	67	6.7	7.7	7.7
9	11	1.1	1.3	9
8	39	3.9	4.5	13.5
7	46	4.6	5.3	18.8
6	24	2.4	2.7	21.5
5	95	9.5	10.9	32.4
4	54	5.4	6.2	38.6
3	106	10.5	12.1	50.7
2	108	10.7	12.4	63.1
1	324	32.2	37.1	100.0
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	121	12.0	100.0	
Չեմ հասկանում	10	1.0		
Ընդամենը	1005	100.0		

Միջինը=3.54, Մոդան=1, Մեդիանը=3.00 (1= բնավ պաշտպանված չէ և 10= միշտ պաշտպանված է, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» և «չեմ հասկանում» պատասխաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 24ժգ. Որքանով է պաշտպանված առողջության պահպանման իրավունքը Հայաստանում

	քանակը	տոկոսը	իրական տոկոսը	գումարային տոկոսը
10	96	9.6	9.8	9.8
9	23	2.3	2.3	12.1
8	36	3.6	3.7	15.8
7	43	4.3	4.4	20.2
6	40	4.0	4.1	24.3
5	106	10.5	10.8	35.1
4	67	6.7	6.8	41.9
3	117	11.6	11.9	53.8
2	130	12.9	13.2	67
1	326	32.4	33.1	100.0
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	18	1.8	100.0	
Չեմ հասկանում	3	0.3		
Ընդամենը	1005	100.0		

Միջինը=3.79, Մոդան=1, Մեդիանը=3.00 (1= բնավ պաշտպանված չէ և 10= միշտ պաշտպանված է, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» և «չեմ հասկանում» պատասխաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 24ժդ. Որքանով է պաշտպանված պետության կառավարման գործին մասնակցելու իրավունքը Հայաստանում

	քանակը	տոկոսը	իրական տոկոսը	գումարային տոկոսը
10	50	5.0	6.7	6.7
9	16	1.6	2.2	8.9
8	33	3.3	4.4	13.3
7	34	3.4	4.6	17.9
6	25	2.5	3.4	21.3
5	90	9.0	12.1	33.4
4	32	3.2	4.3	37.7
3	74	7.4	10.0	47.7
2	91	9.1	12.3	60.0
1	297	29.6	40.0	100.0
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	198	19.7	100.0	
Չեմ հասկանում	65	6.5		
Ընդամենը	1005	100.0		

Միջինը=3.47, Մոդան=1, Մեդիանը=2.00 (1= բնավ պաշտպանված չէ և 10= միշտ պաշտպանված է, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» և «չեմ հասկանում» պատասխաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 25. Կարծիքների բաշխվածության միջին արժեքները՝ ներկայացված Աղյուսակներ 24ա-24ժդ-ում (դասակարգված նվազման կարգով)

	Միջինը	Մոդան	Մեդիանը
Կրոնի ազատության իրավունք	8.11	10	10.00
Ազատ տեղաշարժվելու իրավունք	6.48	10	7.00
Ընտանեկան բռնություններից երեխաների պաշտպանության իրավունք	6.39	10	7.00
Տղամարդկանց և կանանց իրավահավասարություն	6.35	10	7.00
Ազատ մամուլի իրավունք	6.33	10	7.00
Միավորվելու և հավաքների իրավունք	5.95	10	6.00
Ազատ և արդար ընտրություններին մասնակցելու իրավունք	4.77	1	4.00
Կալանավորվածների և ձերբակալվածների իրավունքներ	4.43	1	4.00
Կառավարությունից տեղեկատվություն ստանալու իրավունք	4.19	1	3.00

	Միջինը	Մոդան	Մեդիանը
Առողջության պահպանման իրավունք	3.79	1	3.00
Արդար դատաքննության իրավունք	3.54	1	3.00
Պետության կառավարման գործին մասնակցելու իրավունք	3.47	1	2.00
Աշխատելու իրավունք	3.35	1	3.00
Սոցիալական ապահովության իրավունք	3.18	1	2.00

(1=քննվող պաշտպանված չէ և 10=միշտ պաշտպանված է, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» և «չեմ հասկանում» պատասխաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 26. Վերջին երկու տարիների ընթացքում հարցվածների/ընդհանրիքների անդամների իրավունքների խախտում (դասակարգված նվազման կարգով)

		Այո	Ոչ	Ընդամենը
Աշխատելու իրավունք	քանակը	398	607	1005
	տոկոսը	39.6	60.4	100.0
Սոցիալական ապահովության իրավունք	քանակը	341	664	1005
	տոկոսը	33.9	66.1	100.0
Առողջության պահպանման իրավունք	քանակը	217	788	1005
	տոկոսը	21.6	78.4	100.0
Ազատ և արդար ընտրություններին մասնակցելու իրավունք	քանակը	178	827	1005
	տոկոսը	17.7	82.3	100.0
Ազատ տեղաշարժվելու իրավունք	քանակը	92	913	1005
	տոկոսը	9.2	90.8	100.0
Կառավարությունից տեղեկատվություն ստանալու իրավունք	քանակը	89	916	1005
	տոկոսը	8.9	91.1	100.0
Արդար դատաքննության իրավունք	քանակը	59	946	1005
	տոկոսը	5.9	94.1	100.0
Միավորվելու և հավաքների իրավունք	քանակը	56	949	1005
	տոկոսը	5.6	94.4	100.0
Տղամարդկանց և կանանց իրավահավասարություն	քանակը	52	953	1005
	տոկոսը	5.2	94.8	100.0
Պետության կառավարման գործին մասնակցելու իրավունք	քանակը	41	964	1005
	տոկոսը	4.1	95.9	100.0
Ընտանեկան բռնություններից երեխաների պաշտպանության իրավունք	քանակը	28	977	1005
	տոկոսը	2.8	97.2	100.0
Ազատ մամուլի իրավունք	քանակը	20	985	1005
	տոկոսը	2.0	98.0	100.0
Կալանավորվածների և ձերբակալվածների իրավունքներ	քանակը	18	987	1005
	տոկոսը	1.8	98.2	100.0
Կրոնի ազատության իրավունք	քանակը	16	989	1005
	տոկոսը	1.6	98.4	100.0

Աղյուսակ 27ա. Իրագեկությունն այն պաշտոնական փաստաթղթի մասին, որն ամրագրում է մարդու իրավունքները համադարձ բոլորի համար

	քանակը	տոկոսը
Այո	271	27.0
Ոչ	400	39.8
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	334	33.2
Ընդամենը	1005	100.0

Աղյուսակ 27բ. Իրագեկությունը Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրի անվանման մասին

	քանակը	տոկոսը
Ճիշտ պատասխան	27	10.0
Միայն պատասխան	125	46.1
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	119	43.9
Ընդամենը	271	100.0

Աղյուսակ 27գ. Այն հարցվածները, որոնք երբևէ անցյալում լսել են Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրի մասին, քայք սիսալ են նշել դրա անվանումը

	քանակը	տոկոսը
Այո	345	35.3
Ոչ	633	64.7
Ընդամենը	978	100.0

Աղյուսակ 28. Հարցվածների կարծիքը թրաֆիկինգի խնդրի հերևյալ լուծման վերաբերյալ. պարտադիր կողմնորոշիչ դասընթացների կազմակերպում այն մարդկանց համար, ովքեր պարտաստրվում են աշխարել արտասահմանում

	քանակը	տոկոսը	իրական տոկոսը	գումարային տոկոսը
Միանգամայն համաձայն եմ	276	27.5	62.4	62.4
Համաձայն եմ	119	11.8	26.9	89.4
Համաձայն չեմ	18	1.8	4.1	93.4
Բնավ համաձայն չեմ	29	2.9	6.6	100.0
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	42	4.2	100.0	
Չեմ հասկանում	521	51.8		
Ընդամենը	1005	100.0		

Միջինը=1.55, Մոդան=1, Մեդիանը=1.00 (1= միանգամայն համաձայն եմ և 4= բնավ համաձայն չեմ, «չգիտեմ/չեմ կարող ասել» և «չեմ հասկանում» պարտասխաններն ընդգրկված չեն)

Աղյուսակ 29. Հարցվածների սեռը

	քանակը	տոկոսը
Տղամարդ	375	37.3
Կին	630	62.7
Ընդամենը	1005	100.0

Աղյուսակ 30. Հարցվածների տարիքը

	Միջին	Մեդիան
	42.65	43.00
	Ամենաբարձր տարիքը 15	Ամենացածր տարիքը 76

Աղյուսակ 31. Հարցվածների սրացած ամենաբարձր կրթությունը

	քանակը	տոկոսը	գումարային տոկոսը
Տարրական դպրոց (4 տարի)	6	0.6	0.6
Թերի միջնակարգ դպրոց	17	1.7	2.3
8-ամյա միջնակարգ դպրոց	68	6.8	9.1
10-ամյա միջնակարգ դպրոց	331	32.9	42.0
Քոլեջ, մասնագիտական դպրոց	331	32.9	74.9
Համալսարան (4 կամ 5 տարի)	239	23.8	98.7
Գիտական կոչում	13	1.3	100.0
Ընդամենը	1005	100.0	

Աղյուսակ 32. Որևէ մեկն ունի կես դրույքով կամ լրիվ դրույքով աշխատանք, ներառյալ ինքնագրադավաժությունը

	քանակը	տոկոսը
Այո	620	38.5
Ոչ	385	38.5
Ընդամենը	1005	100.0

Հավելված Ա Խնդիրներ, որոնց կապակցությամբ կարելի է դիմել Հայաստանի մարդու իրավունքների պաշտպանին

Ջբաղվածության հետ կապված հարցեր	3
Աշխատանքի հետ կապված հարցեր	1
Աշխատելու իրավունքը խախտվել է	1
Ջբաղվածության իրավունքի պաշտպանություն	1
Կարելի է դիմել այն դեպքում, երբ աշխատավայրում խտրականություն կա	1
Աշխատելու իրավունքի վերականգնում	1
Երբ ինչ-որ մեկը իրեն աշխատանք չի տրամադրում	1
Երբ իրավունքները խախտվում են, օրինակ, եթե առանց որևէ պատճառի հեռացնում են աշխատանքից	5
Երբ կազմակերպությունը աշխատավարձը չի վճարում	1
Երբ մարդկանց վտարում են իրենց տներից, ինչպես օրինակ՝ Հյուսիսային պողոտայի բնակիչների դեպքում	1
Եթե ինչ-որ մեկին անարդար կերպով վտարում են տնից	1
Տան սեփականության հետ կապված հարցեր	2
Եթե ինչ-որ մեկին ստիպողաբար վտարում են իր տնից	1
Սեփականության իրավունքի հետ կապված հարցեր	1
Բնակարանում բնակվելու իրավունքի հետ կապված հարցեր	1
Դատարանում անարդարության դեպքում	1
Դատական գործ հարուցելը առանց որևէ պատճառաբանության	1
Երբ ինչ-որ մեկը ներգրավված է դատական գործընթացի մեջ, և դատարանի որոշումը անարդար է	1
Երբ ինչ-որ մեկին տանում են բանտ՝ առանց ընտանիքին տեղյակ պահելու	1
Երբ իր դիմումը չի ընդունվում դատարանի կողմից	1
Երբ դատարանում իրավունքների խախտում է տեղի ունենում, երբ անարդարություն է տեղի ունենում	1
Երբ դատարանը չի պաշտպանում իր իրավունքները	1
Երբ դատարանը սխալ որոշումներ է ընդունում	1
Անարդար դատավճռի դեպքում	2
Երբ անօրինական կերպով դատական գործ են հարուցում	1
Անօրինական ձերբակալման դեպքում	2
Երբ դատարանը մերժում է գործը քննելը	1
Երբ դատարանը շահագրգռված է հարուցված գործում	1
Երբ դատարանը սխալմամբ մեղադրում է ինչ-որ մեկին	1
Երբ դատարանում իր իրավունքների խախտում է տեղի ունենում	1
Արդար դատաքննության իրավունքի խախտում	1
Դատարանի անարդար որոշման դեպքում	1
Երբ ցանկացած իրավունք խախտվում է	14
Ցանկացած հարցով կարելի է դիմել մարդու իրավունքների պաշտպանին	10
Երբ տեղական ինքնակառավարման մարմինները չեն կարող լուծել խնդիրը	1
Հարցեր՝ կապված քաղաքապետարանի հետ, օրինակ՝ քաղաքապետարանում կաշառակերության դեպքում	1
Երբ կառավարությունը արգելում է հավաքներ/երթերը	1
Երբ իրավունքները խախտվում են կառավարության կողմից	1
Մարզպետարանում անարդարության դեպքում	1
Երբ ոչ ոք չի կարող օգնել, նույնիսկ գյուղապետարանը	1
Երբ մերժում են իր բողոքը	1
Երբ որևէ փաստաթղթի կարիք ունի նախարարությունից, իսկ իր խնդրանքը մերժում են	1

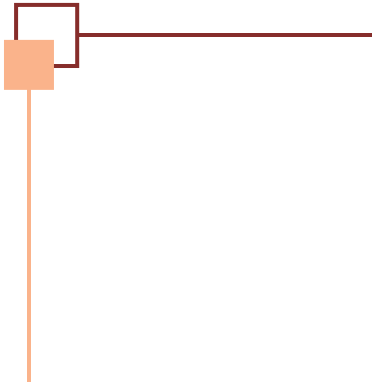
Երբ իր իրավունքները խախտվում են ոստիկանության կողմից	1
Ապրիլի 12-ի դեպքերը	1
Քվեարկելու իրավունքի խախտման դեպքում	16
Երբ իրեն թույլ չեն տալիս մեկնել երկրից	1
Երբ ինչ-որ մեկին թույլ չեն տալիս մեկնել երկրից	1
Երբ ձերբակալված մարդուն ծեծում են	1
Երբ քաղաքացին անհայտանում է	1
Անուսնալուծության դեպքում կամ երբ ծնողները հրաժարվում են երեխաներից	1
Երբ ինչ-որ մեկը չի կարող պաշտպանել իր շահերը	1
Երբ ինքը փողոցում վիճաբանություն է ունենում և չի կարողանում պաշտպանվել	1
Երբ ինչ-որ մեկը բանտում է	1
Հողի սեփականության իրավունքի խախտման դեպքում	1
Ձոռների/հանցագործների իրավունքների խախտման դեպքում	1
Բողոքալեռնում հայ սպայի սպանությունը	1
Ձինվորների մայրերը կարող են դիմել իրենց խնդիրներով	1
Ձինձառայության հետ կապված խնդիրների դեպքում	1
Այրելու պայմանների հետ կապված խնդիրների դեպքում	1
Դպրոցներում օպտիմալացման խնդիրների դեպքում	1
Ոստիկանները սահմանափակում են ինչ-որ մեկի ազատությունը	1
Քաղաքացիության հետ կապված խնդիրների դեպքում	1
Սպառողների իրավունքների պաշտպանության դեպքում	1
Սոցիալական օգնություն խնդրելու համար	1
Փախստականների իրավունքների պաշտպանության դեպքում	1
Խոսքի ազատության իրավունքի խախտման դեպքում	1
Իշխանության բռնի գավթում	1
Երբ ինչ-որ մեկը վիրավորում է իրեն	3
Երբ ինչ-որ մեկը պարտքով գումար է վերցրել իրենից և հրաժարվում է վերադարձնել այն	1
Երբ օրենքը գործում է ինչ-որ մեկի դեմ	1
Երբ ինչ-որ մեկի անձեռնմխելիության իրավունքը խախտվում է	1
Երբ մենք չենք իմանում օրենքները	1
Չգիտեն/չեն կարող ասել	68
Ընդամենը	188

Հավելված Բ. Խնդիրներ, որոնց դեպքում չպետք է դիմել Հայաստանի մարդու իրավունքների պաշտպանին

Բոլոր հարցերով կարելի է դիմել օմբուդսմենին	3
Բոլոր հարցերով կարելի է դիմել, բացի պետության հետ կապված խնդիրների դեպքում	3
Չպետք է դիմել, եթե հանցանք ես գործել եմ և ճանաչվել ես մեղավոր	12
Հանցավոր և տնտեսական խնդիրների դեպքում	1
Երբ դու սխալ ես	2
Դատական գործի դեպքում	1
Չպետք է դիմել պաշտպանին ամենօրյա հարցերով, օրինակ՝ կնոջ և ամուսնու վիճաբանության դեպքում	1
Ընտանեկան խնդիրներով	23
Անձնական հարցերով	19
Երբ բնակարանում աղմուկ է կամ վերևի հարևանները ջուր են լցրել, հարևանների հետ կապված հարցերով	9
Մոցիալական հարցերով, ինչպիսիք են աշխատանքի որոնումը, օգնություն ստանալը, ապրելու պայմանների բարելավումը	5
Եթե տեղական ինքնակառավարման մարմինները կարող են լուծել հարցը	1
Եթե խնդիրը լուծելի է այլ մակարդակներում	1
Ավտոտեսչության անօրինական գործողությունների դեպքում	1
Փոքր վարչական հարցերով	3
Քաղաքական և գյուղալ խնդիրների դեպքում	2
Կրոնական աղանդների հարցերով	1
Այդպիսի դեպքեր չկան	1
Ընտրությունների հետ կապված խնդիրների դեպքում	1
Քվեարկելու իրավունքի խախտման դեպքում	1
Ամուսնալուծության դեպքում	1
Աշխատավայրում գործընկերների հետ խնդիրներ ունենալու դեպքում	1
Սեփական գործի հետ կապված՝ հարկային բաժնի հետ խնդիրներ ունենալու դեպքում	1
Երբ դեսպանատանը մերժում են ստանում	1
Ինչ-որ մեկից փող կորզելու դեպքում	1
Չգիտեմ/չեմ կարող ասել	92
Ընդամենը 188	

Հապավումներ

ԱՄՆ	Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներ
ԱՊՀ	Անկախ պետությունների համագործակցություն
ԶԼՄ	Զանգվածային լրատվության միջոց
ԹՀՀԿ	«Թուրփանջյան» հասարակական հետազոտությունների կենտրոն
ՀԱՀ	Հայաստանի ամերիկյան համալսարան
ՀՀ	Հայաստանի Հանրապետություն
ՀԿ	Հասարակական կազմակերպություն
Հ1	Հայաստանի հանրային հեռուստատեսության առաջին ալիք
ՄԱԿ	Միավորված ազգերի կազմակերպություն
ՄԱԿԶԾ	Միավորված ազգերի կազմակերպության Զարգացման ծրագիր



Հանձնված է շարվածքի 05.04.05 թ.: Ստորագրված է տպագրության 08.06.05 թ.:
Չափսը՝ 60x8041/8. Թուղթ՝ կավճապատ: Տպագրության եղանակը՝ օֆսեթ:
11.5 տպ. մամուլ: Տպաքանակը՝ 700:



Ձևավորվել և տպագրվել է «ԱՆՏԱՐԵՍ» Մեդիա Հոլդինգում
ՀՀ, ք. Երևան, 375009, Մաշտոցի 50ա/1
Հեռ.՝ (374 10) 58 10 59, 56 15 26
Հեռ./ֆաքս՝ (374 10) 58 76 69
Էլ. փոստ՝ antares@antares.am
www.antares.am